

POŠTARINA PLAĆENA U GOTOVOM

HRVATSKI PLANINAR

God. XXXVII.

Studenti-Prosinac 1941.

Broj 11.-12.

Izdaje Hrvatsko planinarsko društvo Nezavisne
Države Hrvatske, Središnja uprava, u Zagrebu

HRVATSKI
PLANINAR
1941

GLASILO „HRVATSKOG PLANINARSKOG DRUŠTVA“
NEZAVISNE DRŽAVE HRVATSKE

XXXVII. TEČAJ

UREDIO:
IVAN RENGJEO

ZAGREB 1941

TISAK „TIPOGRAFIJA“, ZAGREB

S A D R Ź A J

ČLANCI

Balenović Vid: Otok Pag	160
Belošević Marko: Maljovica. Utisci iz Bugarske	170
Bosnar Belizar: Kalnik (6. X. 1940.)	75
Brezovečki Slavko: Penjački uspon u sjevernoj stijeni Anić-Kuka	122
— „ — : Novi penjački uspon u jugo-istoč. stijeni Kleka	153
— „ — : Preko stijena i grebena Prenj-planine	216
— „ — : Sjeverna strana Osobca u Prenju	255
Bumba Ivan: Zimski posjet visokim planinama	92
— „ — : Skijanje u alpskim visinama	282
Ceraj Zdravko: Nedjelja (Pjesma)	272
Čurčić V.: Neretva	109
— „ — : Životinjstvo u pećinama	175
Dragman Marijan: Kroz Merića Stijenu	273
Fleger dr. Josip: Društvo planinara u Bosni i Hercegovini. (Prilozi za povijest planinarstva u B. i H. II.)	25
Fukarek Pavao: Munika	81
Gos Charles: Drama u Dent Blanche	9
Horvat Lina: Cincar	94
Knežević Ante: Po Vranici planini	165
Lučić-Roki Pero: U splitskom kraju	18
— „ — : Na jesenskom suncu	239
Marion Vladimir: Pirin — bugarski Velebit	207
— „ — : Zadaća hrvatskog planinarstva	249
Mihaljević Krešo: Kroz stijenu Pešti-brda na Čvrsnici	232
Mlinarić V.: Šetnja niz Krku	183
Oliva A.: Utisci s izleta na Orjen	1
Pražić dr. Mihajlo: Planinarstvo i naša toponomastika	57
Petrušić Berislav: Na Sveto Brdo!	225

Pustay J.: Vranica — Zec — Bitovnja	14
Rengjeo Ivan: Nezavisna Država Hrvatska	105
— „ — : Najistočnije hrvatsko velegorje	263
Rosandić Zvonimir: Iz podzemne Like	115
Sigmund Josip: Uspon na Ploče	128
Sokolić Ivan: Moj teren	180
Sudnik Ivica: Razvitak planinarskog skijanja u Samoboru	60
Stahuljak Vladimir: Hrvatsko planinarstvo	201
— „ — : Planinarstvo i šport	250
Švob Hrvoje: Utisci s Velebita	106
Tokmačić Zvonko: Kroz zasniježenu šumu i čaire Bitovnje	189
Z. V.: Izlet u manastir Rila	70
Zapisnik 67. glavne godišnje skupštine Matice H. P. D-a	136

DRUŠTVENE VIJESTI

Alpinistička sekcija	54, 149, 299
»Bitovnja« u Kreševu	23, 292
»Bjelašnica« u Sarajevu	77, 79, 149, 151, 196, 198
Foto-odsjek	55
Lipovački dom u Samoborskom Gorju	248
Odredba Poglavnika	242, 291
Okružnica br. 4	295
Planinarska kuća na Kraljičinu Vrelu na Vlašiću	245
Poziv na godišnju skupštinu	21
Prvi planinarski dan na Sljemenu	243
Promjene u upravi H. P. D-a	195, 242, 291
Putna blagajna	55
»Zagradski Vrh« u Bribiru	103

RAZNE VIJESTI

40 godina »Planinskog vestnika«	104
† Ljuben Genčev-Genčo	21
Orlić dr. Đ.: Dubrovačka klima	80
Osnovane planinarske škole u Zagrebu i Sarajevu	200
Tečaj za agronome i šumare u Travniku	200

Zadaća hrvatskog planinarstva

Vladimir Marion (Karlovac)

Hrvatski narod postigavši nakon toliko vijekova slobodu i nezavisnost stavljen je sada pred velike i sudbonosne zadaće. Treba riješiti još neriješena pitanja, treba sačuvati slobodu, izgraditi državu i društvo. Zadaća izgleda velika, a doista i jest velika, ali nije veća ni teža od onog, što je već postignuto. Kad je Poglavnik sa šakom najvjernijih pošao u borbu, da sruši srpsku tiraniju i izvojuje slobodnu i nezavisnu državu Hrvatsku, moglo je mnogima izgledati, da je to nadčovječni podhvat. Međutim onako, kako je energijom i genijalnošću Poglavnika to djelo izvršeno, tako će njegovom snagom i ova nova zadaća biti uspješno riješena. Čitav slobodan hrvatski narod pomagat će sada na tom djelu.

I naši vrijedni hrvatski planinari treba da porade na tom velikom zadatku. Zadaća planinara i zadaća planinarstva nije ograničena, kako to možda neki misle, već je vrlo široka i vrlo odgovorna. Treba proširiti ljubav za našu zemlju, za naše planine, za naše more. To je ljubav za našu zemlju i za našeg čovjeka, to je ljubav za domovinu, za Hrvatsku. Treba upoznati svijet s našom zemljom, s našim čovjekom. A tko to bolje znade od pravog planinara? Treba odgojiti omladinu, one, koji dolaze. Njima treba dati moral, čvrstu vjeru, karakter, ljubav za lijepo i dobro, ljubav za našu zemlju i naš narod, za našu domovinu. Treba od njih stvoriti jake i vrijedne ljude. Treba odgojiti jaku narodnu inteligenciju. Treba stresti prah one dekadentne i propadajuće Evrope, koja pred našim očima izdiše, da dade mjesto novoj, zdravoj i jakoj. Mi znademo, da je nažalost u ovoj posljednjoj našoj generaciji bilo mnogo ljudi, koji su bili tuđi narodnom duhu, — stranci u vlastitoj domovini. Naročito je to zlo bilo prošireno među inteligencijom. Mnogi su bili pod uplivom masonskim, židovskim, internacionalnim, sveslavenskim, jugoslavenskim, srpskim i t. d. Priklanjali su se ovom ili onom strancu, prijateljevali su sa samostalnim demokratima i s komunistima, sa sanjarima i demagozima, sa svim i svakim, — samo ne sa svojim i sa svojim narodom. Naraštaj, koji dolazi, ne će biti više takav, — to će biti zdravi, krepki, narodni ljudi.

Hrvatski planinari bit će važni suradnici na tom narodnom djelu. Oni će pomagati i davati omladini dobar ukus, razvijati osjećaj za

lijepo i dobro, izgrađivati značaj i otpornost, jačati osjećaj drugarstva i zajednice, upoznavat će je s ljepotama naše zemlje i s našim čovjekom i tako učvršćivati ljubav za narod i za domovinu.

U naša sudbonosna vremena, kad se radi o biti ili ne biti, o sretnoj budućnosti ili propasti, treba okupiti sve zdrave narodne snage u toj velikoj borbi i izgradnji.

Hrvatski planinari sudjeluju u tom.

Planinarstvo i šport

Prof. V. Stahuljak, povjerenik Hrvatskog planinarskog društva N. H. D.

Često čujemo ili čitamo: »Ovaj ili onaj bavi se planinarskim športom«. Nekoji opet vele: »Planinarstvo je zdrav šport.« I tako slično. Vidi se dakle, da ima ljudi, koji planinarstvo ubrajaju među športove i analogno tome planinare među športашe. Protivno tome se planinari opet ograđuju od toga, da ih se ubraja među športашe. Pogotovo pak planinarstvo, osobito njegovi ideolozi, vođe, mislioci, pisci, svi tvrde i razlažu, kako planinarstvo nije šport, a planinari nisu športаši.

Što je šport? Šport je sistematsko vježbanje tijela, osobito u stanovitom kojem smjeru, da ono ojača, a sa stanovitim ciljem, da time nadkrili, nadjača, »predribla« koje drugo tijelo, koje je u istom smjeru i s istim ciljem vježbano. Športu je dakle glavna karakteristika, bit i srž: utakmica, t. j. mjerenje vlastite snage sa snagom drugoga, koга treba pod cijenu najvećeg i skrajnjeg napora svladati i pregaziti. Tko se želi o tome osvjedočiti, neka fotografira izobličena lica trkača tik pred ciljem, izobličena i upala lica plivača na svršetku utakmice upravo iz vode izvučenih, lica i tijela klonulih biciklista na cilju od prijatelja podržavanih, scene rušenja i »dribljanja« pred goalom, krvave obrane boksača i slično.

A onda neka za promjenu pogleda lica i tjelesa planinara i planinarki na vrhu bilo koje gore: svi su upravo procvali od uživanja, lica su puna zdravlja i rumena a neiscrpljena, tjelesa čila i nakon višesatnog hodanja nema ni traga klonulosti i odmah začinje pjesma, svirka, ples, šala i uopće raspoloženje, koje se pokazuje u svemu obratnim od bilo kakova iscrpljenja. Neka me se krivo ne razumije: nije mi ni najmanje namjera govoriti loše o športu, kojega također treba i koji mase tako vole. Ne podcjenjujem ga nimalo. Tek hoću, da uprem prstom u golemu razliku između športa i planinarstva, raz-

liku u ciljevima, izvedbi i posljedicama, pa da onda iz svega izvedem logični zaključak, da su šport i planinarstvo različni, dapače oprečni, te prema tome ne spadaju zajedno.

Da mi se ne bi spočitnulo, da ovdje iznosim samo svoje osobno mnijenje u toj stvari, iznijet ću mnijenja prvaka planinarstva, pa da čujemo, što oni misle o pitanju, što je planinarstvo.

L e o W o e r l (Die Touristik, Leipzig 1902.) kaže: »Bit turistike (planinarstva) i osobito značenje iste jest, da je ona jedno općenito obrazovno sredstvo kao i sredstvo jačanja nacionalne svijesti.«

A. F e n d r i c h (Der Alpinist, Stuttgart 1911.) veli: »Šport je svako djelovanje, koje biva izvađano u cilju, snage s drugim snagama mjeriti, pri čemu je glavna svrha isključivo nastojanje za osobnim odlikovanjem i priznanjem. Ali prava kultura isključuje svako mjerenje snage, koje se temelji na slavičnosti i nastojanju za ličnim odlikovanjem i priznanjem.«

T h e o d o r W u n d t (Ich und die Berge. Berlin 1917.), taj topli i duboki planinarski pisac, kaže evo ovako: »Putničar(turist) se nalazi u sredini života i prometa sa svom mnogostranošću istoga i proširuje svoj pogled na ljude i prilike, dok se pravi planinar kreće u doduše veličajnoj ali razmjerno jednostavnoj prirodi. Planinar upire i skreće svoj pogled u svoju unutarnjost, uspostavlja kontakt s Vječnim i produbljuje i uronjuje svoju dušu u Njega.

Planine su mi postale nečim, što već nikome ne bih povratio. Postale su im jačanjem, snagom, utjehom, što me iznad sviju oluja života izdižu; svetinjom, koja se odbjeglom uvijek ponovno otvara, izvorom i pouzdanim uporištem idealizma u olujnom moru međusobno se borećih interesa.

Konačno su mi planine u srce usadile jednu veliku ljubav, koja sve poetički razjašnjava, cio život nekim romantično pustolovnim dahom prožimlje, koji me iznad svega i svačega izdiže.

Sveopća važnost planinarstva leži u tome, da je nedvojbenim znakom snage i zdravog osjećaja to, što se je moderni čovjek odvažio svladati vrhunce, koji su mu kroz tisućljeća bili nedokučivi.

Nedvojbeno postaju svi, koji idu u planine, ne samo tjelesno svježiji i snažniji, nego još više jačaju duh, osjećaje i karakter. Glavna vrijednost planinarstva leži u duševnim snagama, koje se probuđuju i potiču saobraćajem s veličajnom prirodom i njenim ljepotama.

Cilj planinarstva jest očekivanje, puno gledanje i promatranje, kontakt s Vječnim, spojeno sa zdravim tjelesnim radom i razboritim htijenjem.«

Jedan od najvećih planinara sadašnjice L u i s T r e n k e r (Meine Berge, Berlin 1931.) piše ovako: »Vrijednost planinarenja leži

u doživljavanju prirode u njenoj velikoj nepokolebivosti. Sve bogatstvo i sva ljepota izbija iz našeg vlastitog srca, prebiva u našoj vlastitoj duši. I samo zato i tako nalazi borac u mnogostranosti teškoća i opasnosti planina ono, što traži: pobjedu, esteta (promatrač): hamoniju oblika i boja, umorni: osvježujući mir. Vrijednost planinarstva leži u doživljavanju prirode tamo, gdje si je iz stijene i leda stvorila svoj veliki simbol: planinu.

Uspón na planinu je zbroj rijedkih i velikih užitaka, i doista je velikog užitka i žrtava vrijedan. No najprvo je radost očekivanja svega, što će se dogoditi. Onda je veliki čas stizanje na vrh, na cilj, a onda slijedi odmor sa svojim velikim uživanjima. Tu je sunce i svijetlo i veliki daleki razgled, stajanje visoko iznad sviju dolina i k tomu uzvišeni osjećaj izvojevane pobjede i drugarske vjernosti. Ali tek na kraju silaza, na putu u dolinu, u osvrtnanju na uspon i vrh, ispunjuje nam dušu puno zadovoljstvo. Taj trenutak, to preživljavanje izvedenog uspona, je valjda vrhunac dana, koji sve dobre i velike, ali također i loše utiske i doživlja je produhovljeno ujedinjuje. U sjećanju i uspomeni ipak biva i ostaje uspon na sam vrh najbitnijim i najduševnijim vrhuncem svakog planinarenja.«

Od istoga pisca u istoj knjizi nalazi se »10 zapovijedi za planinare« pa deseta zapovijed glasi: »Nemoj planine oskvnrnjivati težnjom za rekordima! na njima traži dušu njihovu!« (Ovo je najjasnija i najkraća rečenica, koja potvrđuje, da planinarstvo nije šport!)

Josip Pasarić (»Planinarstvo i šport«, Hrv. Planinar 1932., str. 148.): »Planinarstvo je kulturna pojava. Glavne su mu značajke: duševna, idealna i odgojna. Ono ima svoj izvor u ljubavi prama gorskoj prirodi, u čežnji za njezinim krasotama, a s tom ljubavi i čežnjom stoji u uskoj vezi želja za poznavanjem čarobnih gorskih krajeva, novih prilika i neznanih ljudi. Po tom je osnovka planinarstva estetska i eugenetička, a rezultat spoznaja i odgoj. Prema tomu planinarstvu manjkaju dvije glavne pretpostavke športa: natjecanje i mjerenje snage s drugima. Planinaru čine uspon vrijednim dojmovi, što ih donosi kući i dalje prerađuje. Te dojmove jedan nalazi u lagodnom penjanju po utrtim stazama, a drugi u zaprekama strmih obronaka i u stijenama.«

Dr. Ivan Krajač (»Planinarstvo i turizam«, Hrvatski Planinar 1933., str. 33.); »Planinarstvo ima u sebi elemenata športa i turizma, ali nije istovjetno ni s jednim ni s drugim. Ono je po samoj svojoj naravi autonomno kulturno djelovanje, kojeđa socijalna funkcija leži u glavnom u odgojnom smjeru, a psihološka u ličnom zadovoljenju. Nepsahnjivi, apsolutni i nezavisni njegov izvor jest: prirodena ljubav prema prirodi uopće i ljubav prema alpinskom činu.

Planinarstvo kao takovo nije puki sastavni dio koje druge srodne kategorije kulturnog djelovanja, nego je samo u sebi i idejno i organizaciono podpuno samostalno. Osnovica mu nije komercijalna, a osnovano je na idealističkoj pionirskoj požrtvovnoj djelatnosti jakih pojedinaca, koji stvaraju planinarstvo.«

J o s i p V u č a k, bojnik (Hrv. Planinar 1933., str. 269.): »Planinari kao pioniri kulture utiru puteve i istražuju zemlju po njenoj površini i u njezinoj dubini i kad pronađu nešto, kazuju to svima i svakome i tako pobuđuju interes za prirodne ljepote, za upoznavanje svoje domovine, a tko svoju domovinu pozna, taj će je znati i cijeniti, ljubiti, a po potrebi i braniti. Planinarstvo je nesebičan i eminentno kulturni rad.«

D r. F r a n K u š a n (Hrv. Planinar 1939., str. 1.): »Većina planinara traži u planinarstvu općenito samo razonodu i oporavak svojih iscrpljenih tjelesnih i duševnih snaga. Ne sastoji se planinarstvo samo u priređivanju izleta, u svladavanju vrhova ili u kakovu športskom natjecanju: u planinarstvu može svatko naći i mogućnosti za najraznoličnije doživljavanje i za intenzivniji duševni rad.«

B o r i s V r t a r (Hrv. Planinar 1939., str. 39.): »Sve, što je lijepo i veličajno, može se doživjeti i osjetiti u planini.«

D r. M. P r a ž i ć (Hrv. Planinar, 1939., str. 53.): »Planinarstvo je čisto uživanje u ljepoti prirode. Ne: planinar-športaš, planinar-akrobata, planinar-rekorder, nego planinar-idealista, koji se samo divi prirodi, poštuje ju, estetski uživa u njoj.«

S l a v k o B r e z o v e č k i (Hrv. Planinar, 1939., str. 98., 101.): »Planinar pohađa prirodu, da uživa u njevoj ljepoti i teži za tim, da izgradi svoju ličnost i uzgoji volju i karakter, što ga svakako oplemenjuje. Osim važnosti po narodno gospodarstvo postoji i vojnička važnost planinarstva. Planinar je najbolji vojnik u obrani govorenih predjela svoje domovine. Planinarstvo stoji u uskoj vezi i sa znanošću: mnogobrojne znanstveno-planinarske ekspedicije u slabo ili nikako poznate krajeve donose upravo dragocjene rezultate velike naučne vrijednosti.

Penjačko planinarstvo uzalud pokušavaju svrstati u red športa, može biti zbog toga, što ono samo izvana nalikuje na šport.« (Brezovečki je inače odličan športaš-nogometaš, ali eto strogo luči planinarstvo od športa!)

N a d a K r n j e v i ć (Hrv. Planinar 1939., str. 356.): »Planinarstvo je osjećaj potrebe za nečim višim i većim od nas; ono je htijenje, da budemo bolji, da se uzdignemo iznad sitničavosti i zlobe ljudske. Tko nije upoznao taj osjećaj, taj ne će nikad shvatiti ljubav za planine.«

Stanko Čagljević (Hrv. Planinar 1939., str. 361.): »Kad umor prođe, ostaje sjećanje na lijepo. Lijepi utisci u čistim srcima. Ako netko pođe u planinu, da traži neke druge emocije, taj će se prevariti. Bilo mu je ostati u gradu i tamo ih tražiti. Među planinarima u planini to ne će naći. Kako je čisto bistro planinsko nebo, tako su čisti i drugarski odnošaji među planinarima. Tko to ne shvaća, taj odlazi razočaran iz našega društva — jer nije planinar.«

Kapetan Gjuro Pany (Hrv. Planinar 1940., str. 206.): »Kod planinara je duševna djelatnost istaknuta nad tjelesnom uza sve velike fizičke napore, pa tako u planini čovjek dolazi u mogućnost, da upozna samoga sebe i da nauči vladati sobom. U planinama se upoznaje čista priroda i ona nam otvara uvijek nove čari, gledali ih mi za sunčanog bljeska, za tmurne oluje ili u magli. Tu nam se stvaraju stalno novi doživljaji, u kojima je naša osoba usko povezana s prirodom, a što je tjelesni napor teži, svladavanje samoga sebe jače i priroda velebnija, toliko su i ti doživljaji i uspomene na njih snažniji.«

Josip Sigmund (Hrv. Planinar 1940., str. 305.): »Planinarstvu je jedini i osnovni poriv i uvjet ljubav za prirodu. Planinar je onaj, koji osjeća »zov planine«, a planinarenje je poriv, za kojim se čezne, priželjkuje, a i sanjari. Na svakoj bez razlike planini osjeća planinar specifično estetičko zadovoljstvo, o svima on podjednako sanjari. Planina ga privlači, njezin ga zov mami u one prozračne visine neodoljivom snagom, kojoj se ne može odhrvati.«

Zaključak iz svega ovoga? Jasan je! Planinarstvo nije šport i ne spada među športove. Ono je ljubav k prirodi, autonomna, kulturna pojava, čisti idealizam, pionirstvo nauke i rodoljublja, estetski užitak, doživljaj i osjećaj i povrh svega čista, prava poezija. (Vidi, uz mnogo drugo, Cvetišićeve opise uspomena, koji su čista, proživljena poezija«). Zato je planinarstvu, kao nečem posve zasebnom, potrebno i zasebno mjesto. Ono neka se samo upravlja i vodi! I sposobno je za to. A drugi neka ga svi izdašno podupiru, cijene i promiču. Jer svi ga trebaju.

Sjeverna strana Osobca u Prenju

S. Brezovečki (Zagreb)

(Prvi uspon: ing. Dilber—Brezovečki, 24. VIII. 1941.)

U veselom razgovoru silazili smo Božo i ja od kuće na Jezercu niz Vlasni Dô u smjeru Crnoga Polja. Danas je došao na nas red, da u Crnome Polju, gdje se nalaze pastirski stanovi, nabavimo mlijeka, sira, krumpira i svježe pečenoga kruha. Putem smo susretali čobanice, koje su još zarana izašle sa svojim stadima iz Crnog Polja u planinu. Na nekom proplanku upozorio me Božo na ljute koprive, čiji su vršci bili ostriženi. Od tih kopriva, razjasnio mi je drug, priređuju sebi pastiri ukusno varivo, a osim toga, može se od kopriva ispeći i kolač. Morao sam priznati, da me ova poslastica nije nimalo oduševila, jer su mi koprive od uvijek ostale u neugodnoj uspomeni, a osim toga sam već i sada u grlu osjećao — žgaravicu.

Svježi i zvonki poklici pastirica zaorili su dolinom, iznad koje su lebdjeli bregovi svijetlih oblaka, čije su se sjene jasno ocrtavale u sunčanoj uvali Vlasnoga Dola. Iznad donjeg dijela uvale, gdje ona zavija u Crno Polje, uzdižu se pod nebo svijetlo sive, na suncu bliješće stijene skupine crnopoljskog Osobca. Poput ogromnih tvrđava

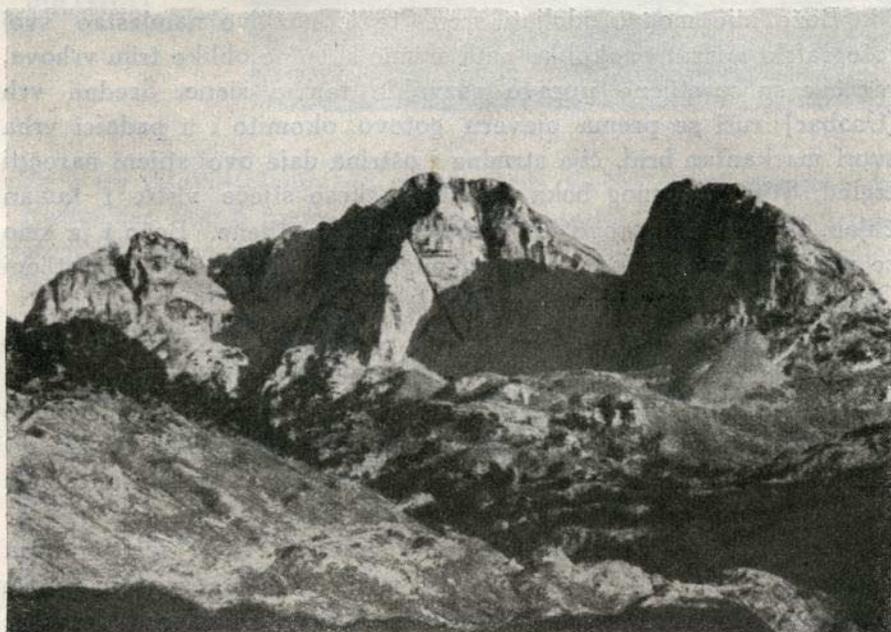

Foto: Ing. Dilber

PRENJ: MALI OSOBAC, OSOBAC I PRIJEVOR

i kula izgledale su te gorde stijene, čiji se visoki rubovi oštro ocrtavaju u nebeskom plavetnilu.

Pogledom iskusnih penjača promatrali smo taj planinski »ukleti grad«, čiji su zidovi, stupovi i oštri bridovi tjerali prolazniku svojom veličnom strah u kosti. Niz tamne, duboko usječene i okomite žljebove padalo je na mahove s vrha na podnožje kamenje. Moguće da je padalo samo od sebe, ali lako da ga je oborila niza stijenu i divokoza. Da uzmognemo izbliza vidjeti stijene, pošli smo starim, slabo markiranim putem na sedlo Prijevorac pod istoimeni vrh, koji se iznad sedla uzdizao. Taj je vrh bio kratkim grebenom zajednički povezan sa srednjim vrhom, a na srednji, ujedno najviši, prisanjao se s lijeve strane znatno niži vrh, čije su stijene odsječeno padale prema Crnom Polju. Na specijalnoj karti nije označena ni kota, a ni ime tog lijevoga vrha. Mi smo bili toliko slobodni, te smo tom vrhu dali ime »Mali Osobac«. To ime nije mjerodavno, ali je nama penjačima kasnije dobro poslužilo zbog orijentacije.

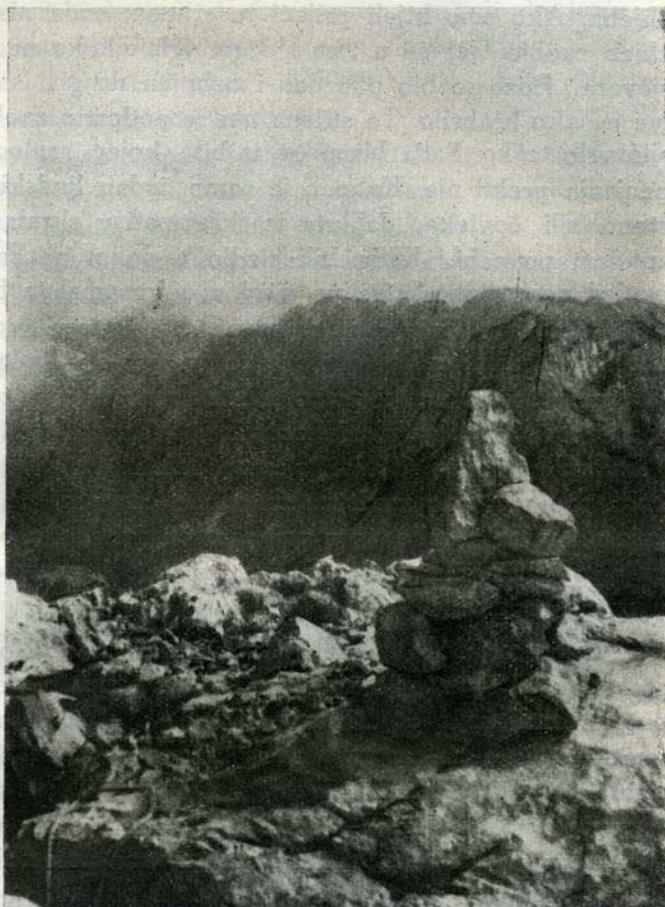
Vrlo me čudi, što se do danas još nije našao kogod od stručnjaka, koji bi terminološki obradio Prenj-planinu i tako uklonio onu prazninu, koja se vrlo osjeća prigodom uspoređivanja specijalne karte sa samim terenom. Pa i u morfološkom nazivlju planina i njihovim bezbrojnim pojedinostima nije do danas učinjeno mnogo, te se zbog toga u planinarskom životu upotrebljuju brojne tuđe riječi.

Božo nije mogao odoljeti srcu, te je pažljivo namještao svoj fotografski aparat i nekoliko puta snimio skladne oblike triju vrhova, niz čije su se stijene upravo razvukle tamne sjene. Srednji vrh (Osobac) ruši se prema sjeveru gotovo okomito i u padnici vrha tvori markantan brid, čija strmina i oštrina daje ovoj stijeni naročiti izgled. Stijenu desnog boka toga brida koso siječe visok i taman žlijeb, koji zalazi gotovo do polovice čitave stijene. Božo i ja smo se značajno, ali ujedno i odlučno pogledali, te smo sjevernoj stijeni Osobca rekli: »Do viđenja sutra!«.

Nastavljamo put silazeći strmim krševitim obronkom u Crno Polje, gdje nas je prijazna pastirska čeljad susretljivo dočekala. Tu su nam pričali o strašnoj oluji i kiši, koja je predprošle noći nemilo bjesnila na Prenju. Mi smo žalili te ljude, jer smo dobro znali, da slabe i primitivne daščare, u kojima ti pastiri stanuju, nisu im mogle pružiti siguran zaklon pred nevremenom. Pa i mi smo gore na Jezercu strahovali u našoj inače solidno građenoj kući, jer je oluja potresala kućom tako snažno, da smo mislili, da ćemo zajedno s njom odletjeti u dubinu doline Rakova Laza. Međutim danas, danas je sunce sjalo tako veselo i cijela se planina nalazila u tako blaženoj tišini, koju je narušavalo tek ljutito zujanje muha. Izgledalo je, kao

KAMENA
PIRAMIDA

Foto: Ing. Dilber

da u toj visokoj planini od uvijek vlada vječna tišina, spokoj i mir. Razmišljao sam o tome, kako li je samo sretan, a ipak često i težak život tih stanovnika planine, čija su mi mršava i suncem opaljena lica odisala zdravljem i zadovoljstvom.

Napunili smo nekoliko boca mlijekom, a svoje uprtnjače živim namirnicama, te se nakon kratkog počinka oprostili od prijaznih pastira, čija su nas djeca radoznalo i s krikom ispratila. Do nas su dosizale sjene dugačkog zida istočnih stijena Sivadije, koje su se nagnule iznad Crnog Polja sa svojim visokim i strmim točilima u podnožju. Zašli smo u gustu šumu i kroz nju prispjeli nazad u Vlasni Dô. Putem smo malo razgovarali, tek smo na jednom zelenom zaravanku zastali i obratili pogled na naša tri vrha. Nemirno sam upiljio pogled prema onom kosom žlijebu u desnom boku sjevernog brida Osobca. Taj mi se žlijeb iz ove daljine pričinjao gotovo neprolazan, pa me je obuzela briga za naš sutrašnji uspon na Osobac preko tog

žlijeba. Ako smo htjeli prijeći tu stijenu, onda nismo nikako mogli žlijeb zaobići, jer se u tom slučaju vrh nikako ne bi dao doseći sa sjevera. Božo je bio pouzdan i ozbiljan drug i iskusan penjač, što me je jako hrabrilo. Ta stijena nas je podpuno zaokupila, pa bi nam bilo vrlo teško, kada bismo se iz bilo kojeg razloga morali odreći penjanja preko nje. Kako li je samo čudan ljudski duh, koji neprestano sili čovjeka, da luta iz skrajnosti u skrajnost. To najbolje znadem po sebi. Kada bih sjedio u dolini na suncu, tada bi mi pogled neprestano lutao po visokim stijenama, te bih u takovu času osjetio snažan poziv, koji me zove da iskušam svoje snage u novoj borbi. Međutim, često sam osjetio i suprotno, kada bih se penjao u strmoj stijeni ili u njoj noćio u hladnom zaklonu, tada bi me zahvatila jaka želja za svim udobnostima, koje nam nudi dolina, za toplim i mekim ležajem i sličnim tricama. Nije li baš penjanje u stijeni najbolje samoodgojno sredstvo za mlada čovjeka, pri čem se isti upućuje na samoga sebe, te u najtežim časovima i u opasnostima samoprijegorno i muški svladava sve zapreke i izvršuje do kraja postavljeni si zadatak.

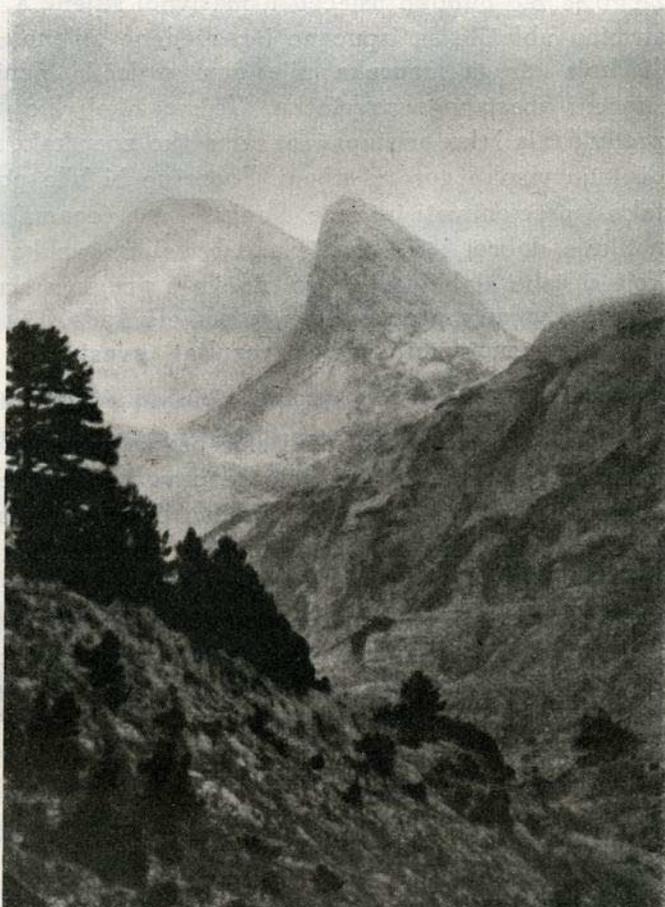
Čuo sam već, gdje neki tvrde, da je penjačko planinarstvo pustolovina ili šport. Ja mislim, ako je penjanje po stijenama put u pustolovinu, onda će za penjača, kao čovjeka, takova pustolovina imati veliku i trajnu vrijednost, on će na tom, iako pustolovnom putu, naći put k samome sebi, t. j. upoznati samoga sebe sa svim svojim dobrim i lošim svojstvima. O športu nema ovdje niti govora, pa makar da penjačko planinarstvo izvana nosi neke oznake športa. Kada bi gorske stijene bile samo čisti penjački objekti za penjače željne penjanja, onda bi imalo mnogo više smisla penjati se na pr. na tornjeve zagrebačke katedrale, gdje bi takav penjač postigao prave športske ciljeve: natjecanje, rekordno postignuto vrijeme i konačno lovoriku slave, za koju bi mu jamčila zahvalna publika. U gorama svega toga nema, niti natjecanja, niti rekorda, a još manje znatiželjnih »kibica«. Športas nema prema tome u planinama šta tražiti, jer su one bez športske značajke za njega puste i nezanimljive, a osim toga znadem pouzdano (poznam nekoliko »športskih« slučajeva, koji su svršili smrću), da su mu i pogibeljne za život.

Kako je vrijeme već dobro poodmaklo, to smo se požurili uspijati putem, koji je bio izveden u lijepim, dugačko vučenim okukama. U sivom moru kamenog krša zelenili su se gdjegdje sočni i ovalni otočići, na kojima bi kroz dan pasle ovce. Kroz jedan klanac, koji uzlazi zapadno iz gornjeg dijela Vlasnog Dola, pukao nam je vidik na gordu istočnu stijenu Zelene Glave, čija su točila visoko zalazila u stijenu. I ova je stijena čekala na svoje penjače. Razgovarajući

o našim planinarskim doživljajima doskoro smo prispjeli do kuće na Jezercu. Ovdje su nas veselo dočekali drugovi, a naš kuhar Joža ponudio nam je neki »specijalitet« svoje kuhinje, nakon čega smo morali potrošiti stanoviti dio naše — apoteke.

Dugo u noć nisam mogao zaspati, jer me je mučila briga u obliku prikaze onoga tajinstvenog žlijeba. Sanjao sam, da su u tom žlijebu, visoko gore na nekoj uzanoj polici, moji drugovi igrali — »ping-pong«, pri čem sam im ja pomagao pobirati lopte, koje su letjele daleko iz stijene. Jednom mi se tom zgodom omakla noga, te sam pao u provaliju. Probudio sam se stenjući i opazio druga »kuhara« Jožu, kako me obuzet grižnjom savjesti sućutno promatra. On je bio uvjeren, da je ovo moje stenjanje posljedica njegova kuharskog umijeća.

Kako su Joža i Zdravko naumili toga dana poći na Mali Osobac, Božo i ja smo u zajednici s njima pošli od kuće. Brzo smo pohitili

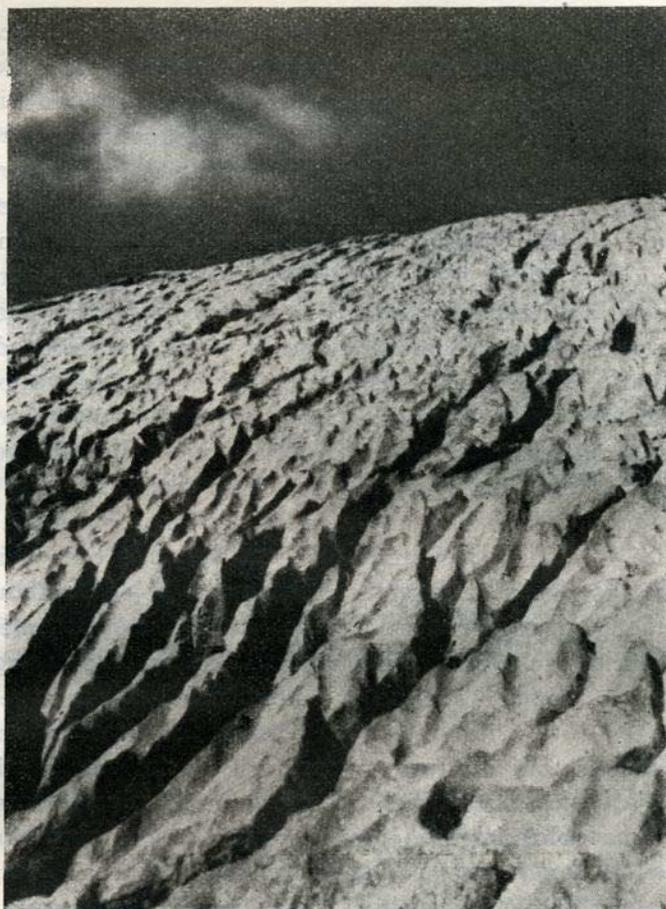

PRENJ: OSOBAC
U SIVADIJAMA

Foto: Ing. Dilber

niz Vlasni Dô, jer je sunce već davno izašlo. Jutarnje su se magle dizale iz doline i iščezavale pod toplim sunčanim zrakama, ili su tražile zaklon u hladnim sjenama visokih litica okolnih vrhova. Dobro ugrijani stupili smo nakon dvosatnoga hoda na sedlo Prijedorac. Sa sedla produžismo putem do podnožja visokih kamenih zidova triju vrhova. Joža i Zdravko nastaviše put nalijevo, gdje će potražiti prilaz u sjevernu stijenu Malog Osobca. Nas dvojica smo zastali podno preko stotinu metara visokog i glatkoga stupa u sjevernoj stijeni Osobca. Stup je pred nama izgledao kao gigantski podporanj, na kojem počiva gornji dio čitave stijene. Pri takovu prizoru pričinja se čovjek samome sebi malenim i neznatnim crvićem, koji može biti izbrisan s lica zemlje prigodom ma i najmanjeg pomaka tih kamenih i šutljivih orijaša. Obašavši podnožje stupa počeli smo se uspinjati preko žitkih točila prema desnom boku stijene. Žustro, a ujedno i radoznalo, stupili smo preko velikih kamenih gromada u dno velikog žlijeba, koji nas je toliko privlačio. Žlijeb je bio duboko usječen u masivnoj stijeni, a njegovu vanrednu strminu ublažile su ispucane i razvedene stijene. Ni jedna izbočina ili koja druga zapreka nije nam priječila penjanje do njegova suncem obasjanoga završetka. Taj je žlijeb bio izvan svih naših predviđanja lako pristupačan, samo tko zna, kakove nas još teškoće očekuju visoko gore u stijeni. Pogrešno bi bilo podcjenjivati, a isto tako i precjenjivati teškoće. Penjanje u stijenama na planinama vrlo nalikuje dobroj igri šaha, samo je velika razlika u konačnici, kod koje u šahu slabiji gubi igru, dočim u penjanju slabiji može izgubiti i život. Penjanje prema tome ne smije nikada biti površno pripremljeno, ono mora biti uvijek rezultat svestranog i dubokog promišljanja.

Ulazeći u žlijeb potražili smo prikladan zaklon pred opasnošću padajućega kamenja, i tu smo se navezali na uže. Nakon kraćeg odmora izgradio je Božo na vidljivu mjestu kamenu piramidu, koja će slijedećim penjačima poslužiti za snalaženje. Ja sam se počeo prvi penjati po čvrstoj i ispucanoj stijeni, dok me je Božo osiguravao. Brzo smo i s lakoćom svladali taj dio žlijeba, samo smo imali prilično muke prigodom zaobilaženja povećih kamenih gromada, koje su davno prije pale odozgor u žlijeb i zadržavši se na uzanim policama prijetile nam daljnim padom. Kada bih s krajnom opreznosću obilazio takove opasnosti, često nisam mogao zapriječiti užetu, koje je za mnom klizilo, da ne pomakne sitnije kamenje. Poput kiše znalo je takvom zgodom padati kamenje niz žlijeb i stalno ugrožavati glavu mog druga, koji bi priljubljen tijelom u kakovu za nuždu pronađenom zaklonu čekao, dok opasnost mine.

PRENJ:
MORE ŠKRAPA

Foto: Ing. Dilber

U tamnoj sjeni žlijeba prilično smo osjetili hladnoću, te smo se morali sugestivno grijati pri pogledu na sunčanu istočnu stijenu Prijevorca, iznad koje se na plavom nebu još uvijek razabirao mjesec. Strmina je bivala sve veća, dok su oblici stijena bivali sve oštriji i pogodniji za penjanje. Izgledalo je, kao da je neka velika sila pravilno poslagala ogromne kocke jednu na drugu. Na tako čvrstom i sigurnom kamenju mogli smo se bez grižnje savjesti objesiti na ruke, kako nam je bila volja, i uzdizati se prema gore s velikom sigurnošću. Bilo je to prekrasno penjanje, kakovo si samo jedan penjač može poželjeti. Božo je putem snimao slike u bojama, što će biti za nas ugodna novost. U neprestanom penjanju svladavali smo lako sve zapreke i konačno izašli na sunčani rub žlijeba. Toplo sunce budilo je u nama lijepe i vesele misli, a zadovoljstvo zbog svladanog žlijeba ispunilo nas je srećom i novom odlučnošću. Preljep je bio pogled s tog mjesta u dubinu Vlasnog Dola, te prema Osobcu i Tarašu iznad Jezerca, podno kojih se je u malenoj uvali

sakrila naša planinarska kuća. Mjesto, gdje smo se nalazili, bilo je na vrhu golemog stupa, s kojeg se uzdizao oštar i strm brid prema vrhu, koji smo tek naslućivali. Sagrađivši novu piramidu nastavili smo uspon prelazeći preko guste klekovine na izlazu žlijeba. Tu dohvaćamo sam brid. Božo me morao dobro osigurati, dok sam ja po drobljivoj stijeni obašavši brid zaokrenuo desno u okomitu travom obraslu stijenu. Tu sam na jednom pogodnom mjestu zabio u pukotinu jedan klin, te kroz njega pomoću zaponke (karabinera) provukao užu. To je bilo zbog sigurnosti, jer je stijena bila drobljiva, pa je svaki čas kamenje, koje bi mi se lomilo ispod nogu, padalo u žlijeb, iz kojeg smo izašli. Napuštajući klin dohvatio sam u penjanju rub toga dijela stijene i izašao na prostranu i ravnu plohu obraslu visokom travom. Tu sam dočekao prijatelja, koji je izbio onaj klin iz stijene i brzo i sigurno došao do mene. Njegovo okruglo i zadovoljno lice prijazno mi se nasmijalo iznad zelenoga ruba, na kojem sam ležao kao na ćilimu. Tu smo se malo odmorili i porazgovorili. Na zapadu su se jasno razabirale sve pojedinosti dugačkog i neprekidnog južnog grebena Zelene Glave. Na nebu nije bilo niti jednog oblačka, dok je zrak bio ugrijan i miran. Po rastrganom i trošnom grebenu penjali smo se u smjeru vrha, koji nam je bio na domaku pogleda. Naročitih teškoća nismo više imali, pa smo u lakom penjanju stupili doskora na sam vrh. Sretni smo si stisnuli desnice uz prijateljske rječi i sjeli na prikladnom mjestu zaronivši pogledom prema obližnjim i dalekim vrhovima, čiji su obrisi kao u mašti ležali na dalekom obzorju. Nagađali smo im imena: Bjelašnica, Čvršnica, Velež, Maglić i Durmitor. Tiha čežnja ispunjavala nas je za tim dalekim i nepoznatim planinama, od kojih sam poznavao jedinu Čvršnicu.

Dugo smo još sanjari razgovarajući o tim dalekim i lijepim planinama, željeli smo ih svakako upoznati. Usput smo brižljivo pregledali vrh Malog Osobca, ne bismo li tamo opazili Zdravka i Jožu, no oni još nisu svladali svoju stijenu. Iza nas, prema jugu, pružio se greben Sivadije, čije su stijene u polukrugu zatvarale zapadnu stranu Crnoga Polja. Jugoistočno od Crnoga Polja primjetili smo u sivom kršu planinarsku kuću.

Morali smo silaziti! Još jučer smo prilikom pregleda stijene iz Vlasnog Dola odabrali Božo i ja za silaz prostrani žlijeb, koji ispod vrha pada na sjeveroistočnu stranu prostrane stijene Osobca. Našli smo prilaz u žlijeb, ali nam se isti isprva pričinjao kao nemoguć za silazak, no kada smo se spustili prvih pedeset metara, uvidjeli smo, da uz veliki oprez taj žlijeb može biti svladan i u silazu. Od prilike u polovici žlijeba nalazile su se vlažne stijene, a bile su tako trošne

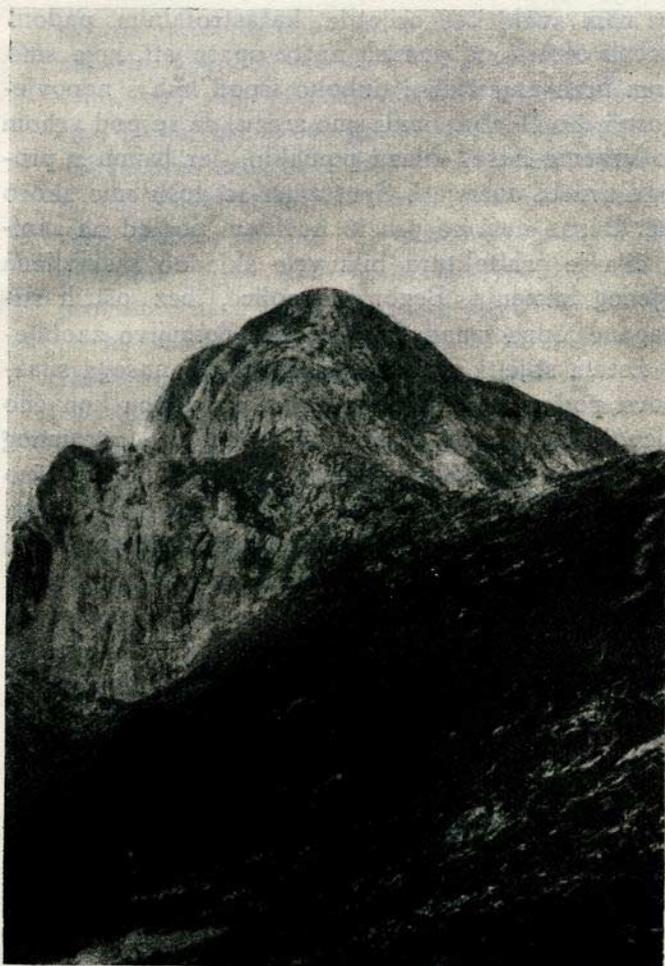
i raspucane, da su nam svaki čas prijetile katastrofalnim padom. Nikako se nismo mogli otresti od pomisli na te opasnosti, koje smo s pritajenim strahom brzo napuštali i duboko ispod njih s nepovjerenjem gledali u gornji dio žlijeba. Imali smo sreću, da se pod vrhom ništa nije za cijelo vrijeme našeg silaza pomaklo, jer bismo u protivnom slučaju mogli svašta doživjeti. Spuštajući se došli smo skoro do podnožja stijene. Desno nam se pružio neviđeni pogled na zanimljivi dio stijene, čija je arhitektura bila vrlo skladno sastavljena iz vodoravno uslojenog kamenja. Bezbrojne police, bez oštih rubova, bile su poslagane jedna iznad druge poput pomnjivo zaobljenih stepenica. Taj sistem stijena zatvarao je desni dio našega silaznog žlijeba u njegovu podnožju. Silazeći s police na policu konačno smo zakrenuli ulijevo i napustivši žlijeb obišli podnožje ogromnog stupa, koji smo već dobro poznavali. Penjanje je bilo potpuno uspješno završeno. Veselo smo uskliknuli i gledali u smjeru vrha Maloga Osobca, odakle su nam se na našu radost odmah javili drugovi. Oni su također svladali svoju stijenu i upravo se spremali na silazak kroz neku jarugu između lijevog i srednjeg vrha. Nepun sat kasnije bili su kod nas. Vlasni Dô je zaorio od naših poklika, kada smo se svi zajedno vraćali na Jezerce. Meni se pričimilo, da je danas neki veliki blagdan, iako je bio tek običan dan. Nije li čovjek uvijek svečano raspoložen, kada stupa u prirodu, koja ga uzdiže iznad svagdašnjice običnog života?!

Najistočnije hrvatsko velegorje

Ivan Rengio (Zagreb)

Hrvatsko-talijanskim ugovorom od 27. listopada 1941. utvrđena je granica između Nezavisne Države Hrvatske i Crne Gore. Granična crta povučena je od Dobričeva na Trebinjčici prema sjeveru u skladu s nekadašnjom granicom između bivše Austro-Ugarske i Crne Gore. Konačno utvrđenje granice izvršit će se u duhu pravičnosti uzimajući u obzir zemljopisni položaj, potrebe gospodarskog značaja i prometne veze, a ispravci sastojat će se u odstranjivanju suvišnih krivulja, koje izlaze ili ulaze u glavni granični pravac, a da pri tome ne nastane uštrb i šteta za nastanjena središta.

Ovim utvrđenjem i određenjem stalne i konačne granice između Nezavisne Države Hrvatske i Crne Gore pripale su nam, u naš državni posjed, naročito s planinarskog gledišta vrlo zanimljive vi-

VRH MAGLIĆA

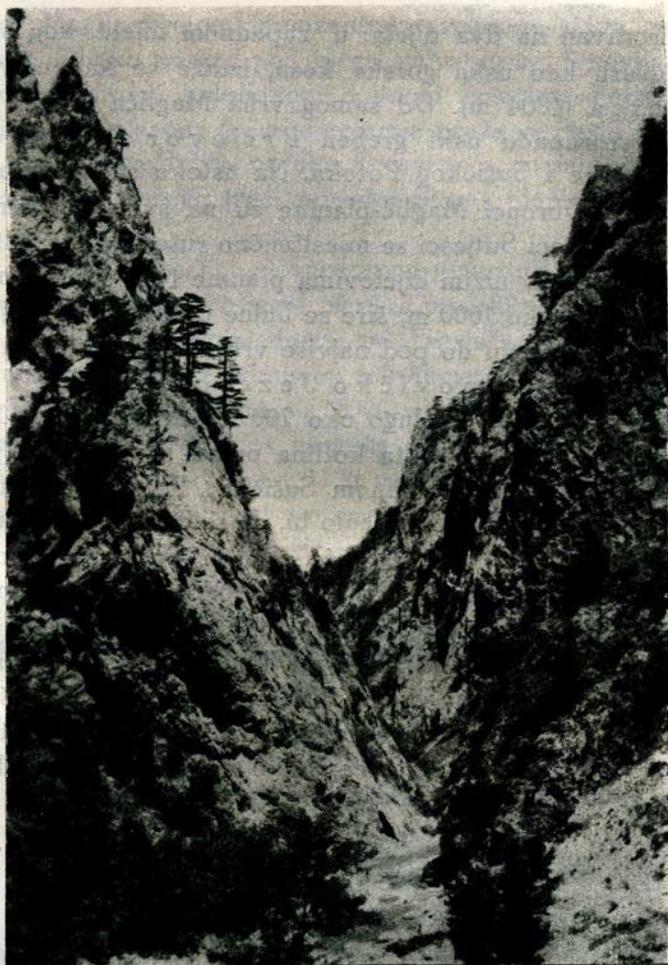
(2387 m)

Foto: Dr. F. Raguz.

soke planine Maglić, Volujak i Lebršnik. Državna je granica tako povučena, da nam Lebršnik i Volujak pripadaju skoro u svoj svojoj cjelini, a visoravan Maglića većim svojim sjevernim dijelom, ali tako, da državna granica prelazi preko samog najvišeg vrha, kote 2387 m. Sve tri planine čine povezani sklop pravog velegorja, a odijeljene su jedna od druge tek uskim dolinama gorskih potoka: Maglić dijeli od planine Volujak Sušički Potok, a Volujak od Lebršnika rijeka Sutjeska. Državna je granica povučena po visovima ovoga velegorja tako, da ide vododjelnicom: svi potoci sa zapadne strane granice slijevaju se u hrvatsku rijeku Sutjesku, a s istočne strane u crnogorsku rijeku Pivu. Jedini izuzetak čini crnogorska kotlina između Maglića i Vlasulje, zvana Vratnice, s Trnovičkim Jezerom, kojega voda otječe podzemno u Sušički Potok, ali sama kotlina pripada Crnoj Gori.

PROSJEČENICA
(VRATAR)

Foto: Dr. F. Raguz.

Sjeverni dio ovog graničnog hrvatskog velegorja čini Maglič-planina. To je jak planinski masiv s velikom planinskom visoravni, omeđen sa sjeverne strane rijekama Sutjeskom i Drinom, s istočne Pivom, a s jugo-zapadne strane Sušičkim Potokom. Najviša točka ove planine, Maglič (2387 m), smještena je na samom jugo-zapadnom dijelu masiva. Maglič sa svojih 2387 metara visine ujedno je najviši planinski vrh u cijeloj Nezavisnoj Državi Hrvatskoj. Sama planina je visinski pašnjak, na koji izgone svoju sitnu i krupnu stoku na ljetnu pašu stočari iz okoline Bileća i iz sela sjeverno od rijeke Sutjeske. Na visoravni izdižu se pojedini vrhunci, koji visinski jedan od drugoga mnogo ne odmiču (kote 1505 m, 1527 m, Vučevo Brdo 1591 m, 1634 m, 1680 m). Duboko usječeni pećinski prodor Ždrijelo, koji se pruža iz središta planine do rijeke Sutjeske kod sela Čureva, dijeli

visoravan na dva dijela; u zapadnom dijelu, koji se pružio prema sjeveru kao uska gorska kosa, izdiže se kao najviši vrh Snježnica (1804 m). Od samog vrha Maglića pruža se dalje prema sjeverozapadu uski greben Prijedor (1668 m) između potoka Perućice i Sušičkog Potoka. Na istoku se planina naglo obara u Drinu. Obronci Maglić-planine su na svim stranama jako strmi, a prema rijeci Sutjesci se mjestimično ruše upravo fantastično strašnim urvinama. U nižim dijelovima planine i po obroncima, u glavnom do visine od oko 1600 m, šire se bujne crnogorične i bijelogorične šume, koje se uspinju do pod najviše vrhove. Osobita je atrakcija ove planine lijepo Trnovičko Jezero u kotlini Vratnice ispod samog Maglića — duغو oko 700 m, široko oko 400 m, leži u visini od 1700 m. Kako je ta kotlina prema sjeveru t. j. prema Hrvatskoj otvorena i čini s dolinom Sušičkog Potoka jedinstvenu cjelinu, ali pripada Crnoj Gori, trebalo bi, da se pri konačnom uređenju državne granice u području Maglića crta državne međe pomakne na istok od Trnovičkog Jezera, t. j. na prirodnu granicu visinske kose između Vlasulje (2339 m) i Maglića (2387 m) tako, da se granica povuče preko Oštrog Kuka (2337 m), koji Trnovičko Jezero dijeli od Crne Gore kao naravna pregrada. Time bi se ispravila oštra krivulja, koja baš na tom mjestu nepravilno zadire u hrvatski teritorij, a dobila bi se ravna crta granice, kako se predviđa u tal.-hrvat. ugovoru.

SASTAVCI TARE I PIVE U DRINU

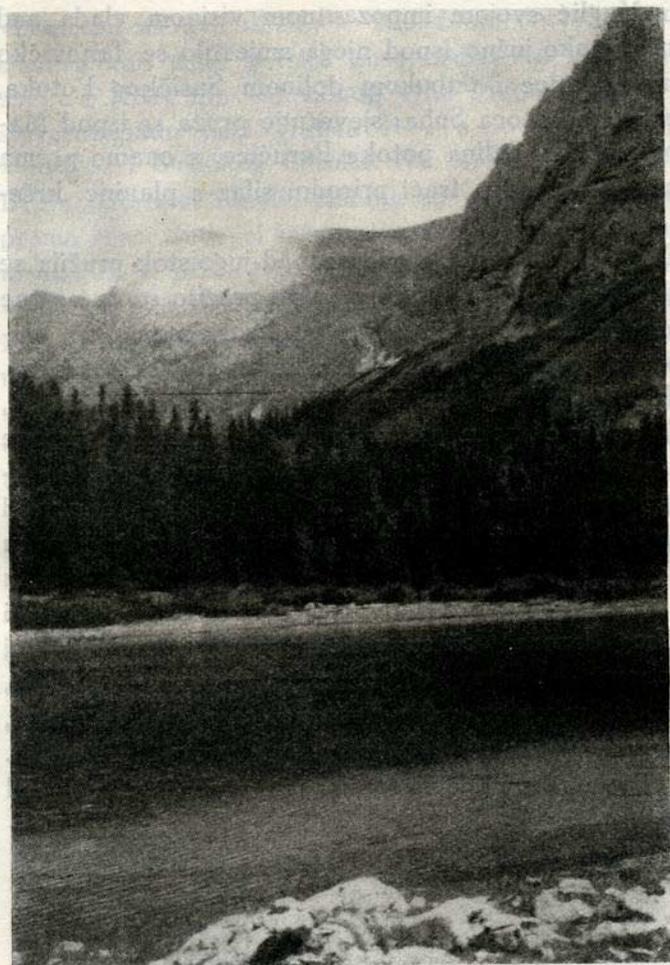
Foto: Gazdik.

Inače najviši vrh Maglič svojom impozantnom visinom vlada nad čitavom planinom; duboko južno ispod njega smjestilo se Trnovičko Jezero s kotlinom Vratnice i dubokom dolinom Sušičkog Potoka, koji uvire u Sutjesku kod seoca Suha; sjevernije pruža se ispod Magliča nešto šira romantična dolina potoka Perućice, a onamo prema sjeveru vodi prema selu Čurevu treći prirodni silaz s planine, krševito Ždrijelo.

Zapadno od Magliča, u pravcu sjeverozapad-jugoistok pružila se snažna kosa planine Volujak. Sljeme planine pružilo se duž južne njezine strane i okitilo se u svojoj dužini od Prosječenice do Vlasulje čitavim nizom impozantnih vrhunaca u kotama: Lice (2151 m), Badine (2242 m), Pleće (2019 m), Stanjina (2020 m), Studenci (2298 m), Vlasulja (2339 m), uz koje treba još napomenuti bezimene vrhove od 2151 m, 2019 m, 2297 m, 2114 m i 2136 m. Čitavo je dakle planinsko sljeme izgrađeno u visini od preko 2000 metara, a najviši vrh je Vlasulja sa 2339 metara visine. Prema istoku, u pravcu Magliča Volujak se širi, u prosječnoj visini od oko 1600 metara, u manju visoravan Suha, koja se sunovratce ruši u Suški Potok i u kotlinu Trnovičkog Jezera. Još su veličanstveniji u svojoj silnoj veličini i divljini obronci i kamene stijene zapadne strane Volujaka, koje se sunovratno i strahovito, u stijenama od 500—700 m visine, ruše i obaraju u dolinu Sutjeske, koja izvire pod samom Vlasuljom. Prirodnu granicu čitave planine čini sa zapada rijeka Sutjeska od

MAGLIĆ SA LOKVE DERNEČIŠTE (1700 m) Foto: Dr. F. Račuz.

TRNOVIČKO
JEZERO
(U POZADINI
VRATNICE I
MAGLIĆ)

Foto: Dr. F. Raguz.

svoga izvora pa do mjesta Suha i s istoka Vratnička Kotlina i Suški Potok. Na jugu je Volujaku granica državna međa na vrhu Vlasulji, a na sjeveru divlji prodor Sutjeske kroz Prosječenicu, kojom je Volujak odijeljen od Zelengore. I na pašnjake i čaire Volujak-planine izgone hercegovački stočari svoja stada na ljetnu ispašu.

Treća, najjužnija planina ovog hrvatskog velegorja je Lebršnik. On je ujedno i prostorno najmanja i visinski najniža planina u tom planinskom sklopu. Pruža se od zapada prema istoku i tvori visoravan s visovima na južnoj strani od 1707 m i 1654 m, s najvišim vrhom na sjevernoj strani Lebršnikom (1859 m) i sa skrajnom istočnom kotom, na samoj državnoj granici, 1799 m. Sjeverni se obronci odlikuju divljom strminom i ruše se sunovratno u dolinu Sutjeske, te čine veličanstvenu protustranu divljim i okomitim stijenama Volujak-planine, koja se protegla s one strane doline Sutjeske. Između

VOLNJAK PLAN.
PROSJEČENICA

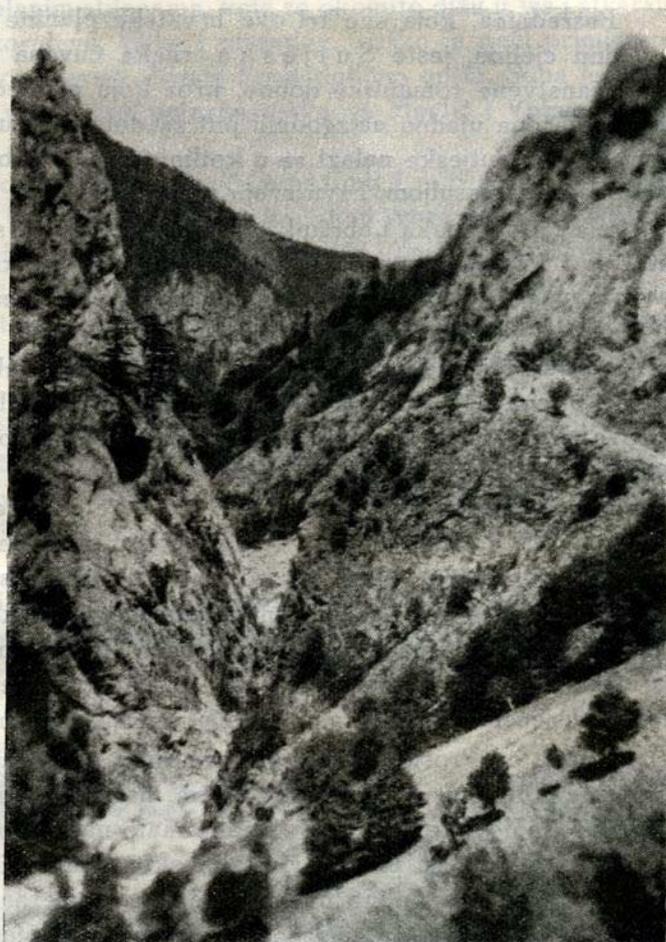

Foto: Dr. F. Raguz.

obadviije planine uvalila se bujnom šumom obrasla i sočnim livadama bogata dolina gornje Sutjeske. Južni obronci Lebršnika su blaži i spuštaju se prema poriječju rijeke Mušice, koja ponire u Gackom Polju.

Sve tri ove planine povezane su međusobno duž državne granice planinskim masivom, u kojemu se počevši od Magliča ističu kote 2339 m (Vlasulja), 1922 m, 1817 m i na Lebršniku 1799 m.

Nijedna od ovih naših planina nije za planinarstvo pripremljena. Nema na njima ni kuća, ni skloništa, ni markacija. Uz to su sve tri udaljene od prometnih puteva, cesta i željeznica, pa je pristup do njih znatno otežčan. U najbližoj budućnosti morat će se poduzeti mjere i koraci, da se ovi divni krajevi otvore za planinarstvo i da se onamo u što većem broju privuku osobito hrvatski planinari i ljubitelji divlje i veličanstvene prirode.

Posrednica, koja sve tri ove hrvatske planine povezuje i spaja u jednu cjelinu, jeste **Sutjeska**, rijeka čuvena sa svojih ljepota i veličanstvene romantike doline, kroz koju protječe. Svojim kanjonom daje ona ujedno najzgodniji put za dolazak i uspon u ovo velegorje. Izvor Sutjeske nalazi se u kotlini između Lebršnika i Volujak-planine pod Vlasuljom. Prvu svoju snagu prima ova naša divna rijeka iz vrela i s obronaka Lebršnika i Volujaka. Rušeći se i šumeći preko stijena i kamenja šumovitog i zelenog alpskog kraja između visoravni Suhe i Izgora pod Volujakom ulazi Susjeska ispod sedla **Graba** u veličanstveni prodor **Prosječenicu**. To su vrata, koja si je bučna planinska rijeka kroz tisućljeća probijala i probila, da si otvori put za slobodan tok u niže krajeve. Zato se ulaz u Prosječenicu i zove **Vratar**. Prodor Prosječenice ističe se bogatstvom najveličanstvenijih prizora. Iz korita rijeke dižu se u vis strme stijene, izglađene ili nabrazdane, negdje gole a negdje obrasle šumom, u visinu od kojih 800 do 1000 metara. Tim prodorom oštro je odijeljena Zelen-gora s Tovarnicom (1865 m), od Volujak-planine s Licem (2151 m). U koritu rijeke u Prosječenici navaljano je golemo kamenje, preko kojega se divlja planinska rijeka pjeni, baca i bučno tutnji probijajući se prema izlazu. Iznad tog uskipjelog i bijesnog elementa vodi uski puteljak, usječen u živcu kamenu, dalje niz rijeku prema naselju **Suha**.

Južno od Prosječenice, na lijevu ruku od gornje Sutjeske, ispod samog Lebršnika, u visini od 1329 m, nalazi se znameniti planinski prijelaz, sedlo **Čemerno**, ujedno malo naselje od jedno 250 duša. Svi putnici, koji su prošli ovim alpskim krajem i prešli ovo sedlo, ne mogu da se dovoljno nahvale ljepota Čemerna i doline gornje Sutjeske. Samo sedlo Čemerno se nalazi na vodomeđi između Jadranskog i Crnog Mora. S njegove visoravni pruža se neobično bogat i raznolik pogled osobito prema sjevernoj strani na divljačni alpski svijet njegove okoline. Na sjevero-istoku zatvara pogled ogromni masiv Volujak-planine, čije se vilinske strane, do polovice obrasle mračnom crnogoricom, strašno ruše u dolinu Sutjeske. Prema istoku se smjeli i vratolomni oblici Vlasulje povezuju s protegnutim Lebršnikom, čije iskidane strme stijene u visini završuju kao visinski pašnjak. Prema zapadu otvara se sa Čemerna pogled na pustu i sumornu sivinu hercegovačkog krša. Kroz zelene šume i sočne čaire vodi sa Čemerna planinski put u dolinu Sutjeske i preko Graba kroz Prosječenicu dalje niz rijeku do malog naselja Suhe na utoku Suškog Potoka u Sutjesku. Ovdje se tjesnac Sutjeske ponešto proširuje i oku se planinara pružaju pogledi od snažne veličajnosti i neopisive ljepote. Okoliš Suhe je upravo kotlina, uvaljena između Prijedora na Magliču i Volujaka s jedne strane, i Tovarnice s druge, okružena iskidanim i fantastično

od vremena izdjelanim stijenama, koje se okomito dižu u vis i stvaraju najfantastičnije tornjeve, šiljke i piramide. Teško je naći primjerene riječi, da se ljepota ovoга divnog kraja dolično opiše. Suha je inače planinarski vrlo važna kao polazna točka na Maglić i Volujak te na Zelengoru.

Odmah ispod Suhe ulazi rijeka u poznati i radi svojih prirodnih ljepota slavljeni k l a n a c S u t j e s k u, koji tvore erozijom izjedene i probijene okomite stijene obronaka Maglića i Zelengore. Stari jahaći put vodi s desne strane rijeke do Pribojskog mosta, gdje prelazi na lijevu obalu. Put je mjestimično usječen u živu stijenu 100 metara iznad korita rijeke, dok se na protivnoj strani penje mrka prašuma uza stijene u vis. Romantična divljina ovoга tjesnaca ne da se opisati i s pravom je jedan strani planinar izjavio, da se što slično po svojoj ljepoti jedva može još gdje god u Europi naći. Na sve strane dižu se i strše nebu pod oblake ispucane i zašiljene stijene golemog razmjera i opsega a u donjim njihovim dijelovima javlja se bujno šumsko rastlinstvo. A svu tu veličanstvenu ljepotu ispunjava brza Sutjeska svojim bučnim šumom i udarcima zapjenjenih valova. Pri izlazu iz klanca Sutjeske nalazi se malo muslimansko selo Tjentišta. Dalje od Tjentišta sve niz rijeku vodi jahaći put u polukrugu ispod vrletnih obronaka Maglića ispod sela Popov Most, Šadići i Čurevo, iznad ko-

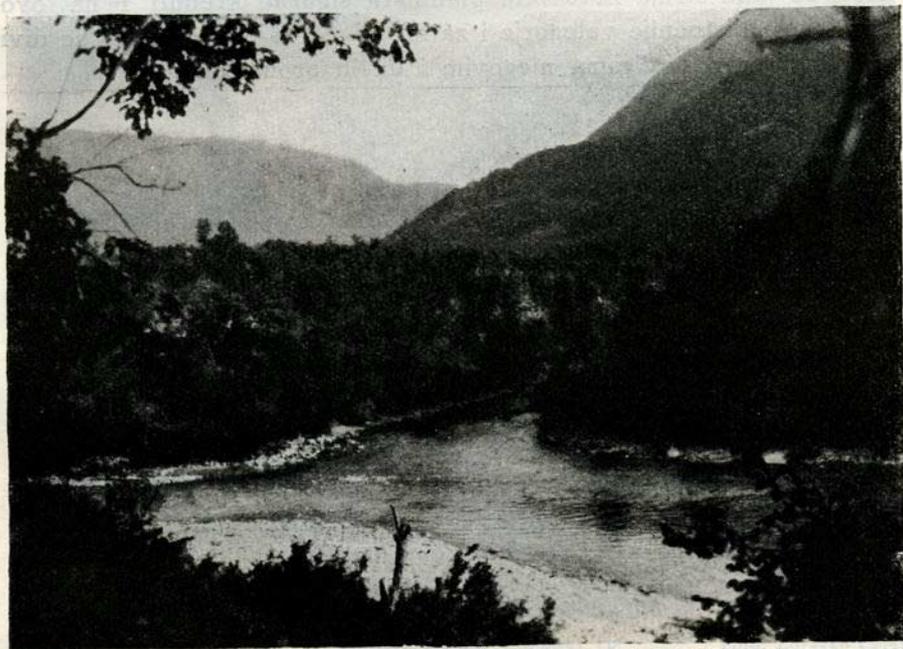

Foto: Dr. F. Raguz.

(drguS) VOLNJAK (SA DRAGOŠ-SEDLA NA MAGLIĆU)

jega odvodi staza kroz vrletno ždrijelo u samu Maglič-planinu, a rijeka Sutjeska izljuje se naniže u Drinu sučelice selu Bastasi.

Najzgodniji je polazak u ovo naše velegorje iz Foče, kotarskog mjesta na Drini. Iz Foče vodi dobra cesta, duga 12 km., do sela Alačići, a odatle se prelazi na seoski put i ide kroz sela Marinkovići i Prijedjel do Igoča na rijeci Sutjeski. Kroz selo Čurevo odvodi planinski put dalje kroz vrletno Ždrijelo do pod sam vrh Maglića. Na Maglič se može iz Foče stići i preko Popova Mosta u Tjentišta, a odavde preko seoceta Kelići i preko Dragoš-sedla pa ispod Sniježnice u šumu Haluge i onda dalje na sam vrh. Treća prilika za uspon na Maglič pruža se iz sela Suha preko Prijevora. Tim putem se najlagodnije dolazi i do Trnovičkog Jezera. Suha je najzgodnija polazna točka na Volujak sa sjeverne strane. Sa zapadne strane polazna točka na Volujak je sedlo Grab, odkale vodi seoski put kroz seoca u Izgoru u podnožju planine. Napokon, najzgodniji je uspon na Lebršnik sa Čemerna. Sa zapadne strane, iz Hercegovine, polazna točka za uspon u ove planine je kotarsko mjesto Gacko.

U zadnje vrijeme javlja se sve veće zanimanje kod hrvatskih planinara za bosanske i hercegovačke planine. Za mnoge su te planine svojim zanimljivostima i ljepotama pravo otkriće. U skoroj budućnosti će jaka struja hrvatskih planinara sigurno krenuti i na ovo hrvatsko najistočnije velegorje i zatim ga stalno pohađati, da se divi veličanstvenim pojavama njegovim i da ih proučava.

Nedjelja

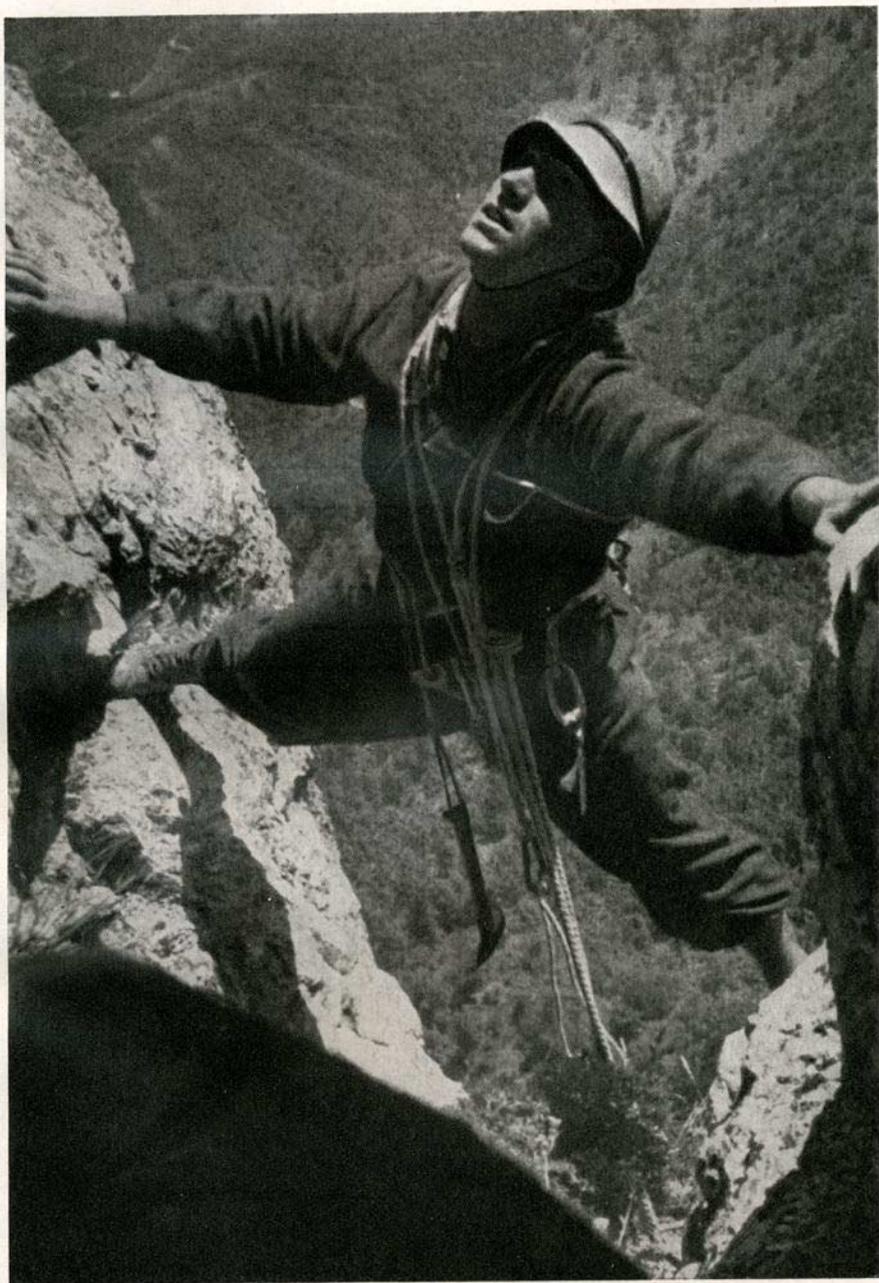
*Sunce izlazi,
Zora se budi,
Sviće dan, —
Cijelog tjedna san —
Slobodni dan.*

*Preko drumu,
Kraj potoka i šuma,
Staza i putića,
Uz jutarnji
Cvrkut ptića,*

*Gore, u planine,
Bez ljudske taštine!
Domoć' se vrhunca,
Naužit sunca i zraka
Do kasnoga mraka.*

*I opet zalazi sunce,
Tama prekriva vrhunce,
Nestaje dan, —
Cijelog tjedna san —
Slobodni dan.*

Ceraj Zdravko (Zagreb)

IZMEĐU NEBA I ZEMLJE

Foto: Zdravko Ceraj

10. 11. 1907

11. 11. 1907

12. 11. 1907

13. 11. 1907

14. 11. 1907

15. 11. 1907

16. 11. 1907

17. 11. 1907

18. 11. 1907

19. 11. 1907

20. 11. 1907

21. 11. 1907

22. 11. 1907

23. 11. 1907

24. 11. 1907

25. 11. 1907

26. 11. 1907

27. 11. 1907

28. 11. 1907

29. 11. 1907

30. 11. 1907

31. 11. 1907

1. 12. 1907

2. 12. 1907

3. 12. 1907

4. 12. 1907

5. 12. 1907

6. 12. 1907

7. 12. 1907

8. 12. 1907

9. 12. 1907

10. 12. 1907

Prvenstveni uspon

U petak, dne 15. kolovoza o. g. oko 6 sati navečer stigli smo nas četvorica, članovi alpinističkog odsjeka H.P.D.-a Zagreb, uskotračnim brzim vlakom u stanicu Jablanica na Neretvi s namjerom, da posjetimo Čvršnicu planinu.

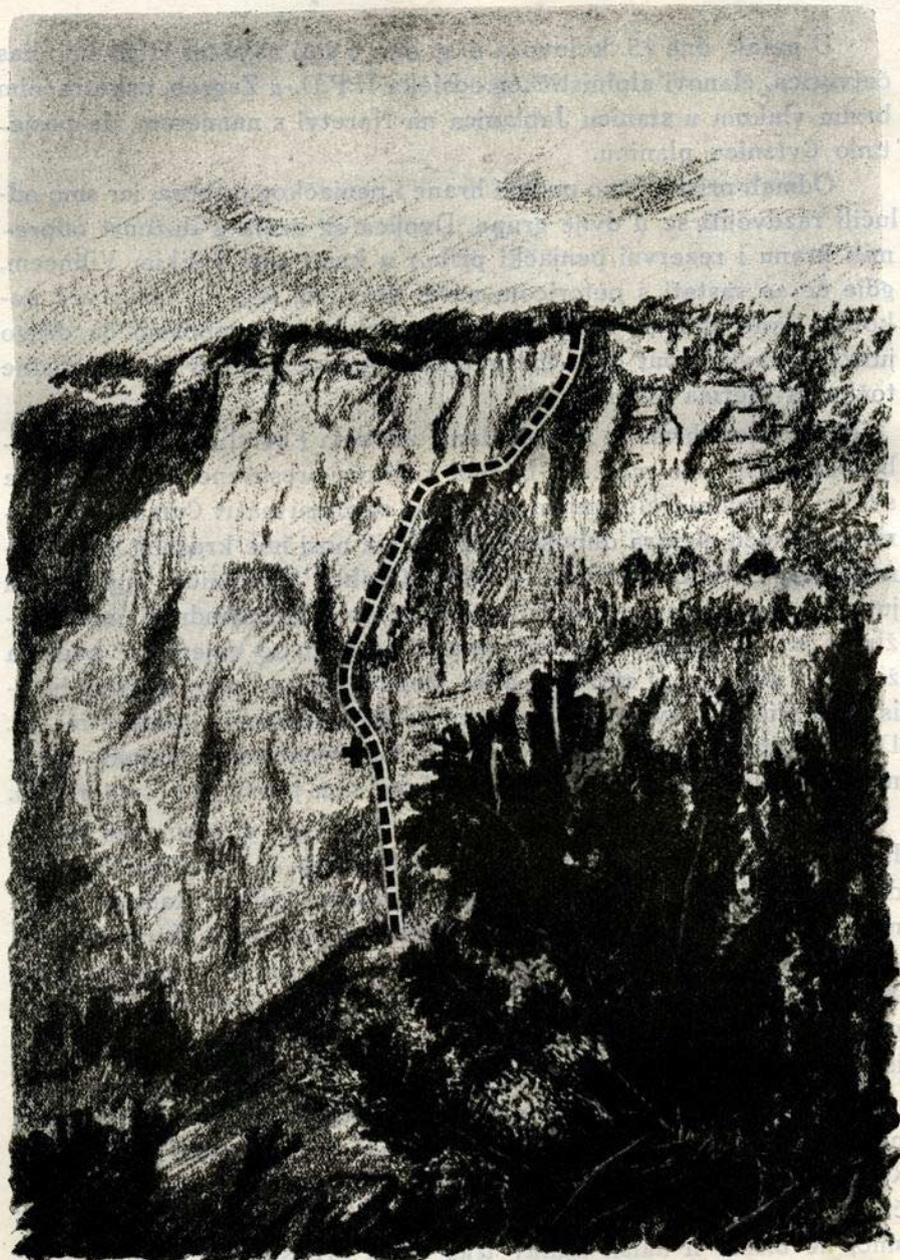
Odmah pristupismo podjeli hrane i penjačkog pribora, jer smo odlučili razdvojiti se u dvije grupe. Dvojica su uzela u dužnost odpremiti hranu i rezervni penjački pribor u kuću pod Velikim Vilincem, gdje će se sastati s petoricom naših drugova, koji su tamo već nekoliko dana, dok se drug Emil Laszowski i ja spremismo da drugo jutro nastavimo put do 1 sat udaljene stanice Grabovice, ishodišne točke za Merića Stijenu.

Opskrbljeni hranom za više dana, užetima i ostalim penjačkim priborom prošli smo mliječno-bijelim koritom presušene rijeke, koja je svojim razornim djelovanjem razdvojila ogromni masiv Čvršnice i stvorila do tisuću metara duboku dolinu, koja nosi ime krasnog legendarnog bića, Dive Grabovice. — Oštar Greben Strmenice kupa se u jutarnjem narančastom suncu, nigdje ni oblaka. Obodreni smo svježinom jutra i pozdravljeni od sunca, pod čijim se sjajem sve budi na život. — Evo i mog starog znanca Velikog Kuka, kako njegova jugoistočna stijena u svoj svojoj veličini prodiere ljubičastu jutarnju maglu. Dok kročimo po sitnom od rose vlažnom crvenkastom šljunku, mislima mi prolaze nezaboravni časovi, koje sam proživio u ovoj stijeni.

Zaneseni ovakovim mislima nakon sat i pol stigismo do lugaara Prešerna. Tek sada osjećam, da me tište užeta. — Okrijepit ćemo se doručkom tako, da zatim nastavimo k našem cilju u Radavi. Ovdje nam pričaju, da su prije dva dana vidjeli dva penjača u Merića Stijeni. — Kako prije dvije godine nije uspjelo drugu Emilu probiti se kroz Merića Stijenu, ova vijest ga je potištila. Nisu ga mučile prošle dvije godine, već ova posljednja dva dana. Čitao sam mu iz očiju: »Zar zaista nemam prava na ovu stijenu?«.

Nakon srdačnog rastanka s lugaarom, kod kojega smo uvijek naišli na dobar doček, produžismo put, a oko 11 sati stigismo do kolibe u Radavi. Kako je u ovom kraju voda rijetka i dragocjena, manjak u čaturi nadomjestili smo iz cisterne, koja se nalazi u kući. Razgledavali smo, ne bismo li naišli kakav trag naših predšasnika. Nigdje ništa. Nastavili smo put uz bijelo korito presušene Radave i stigli nakon dva sata laganog hoda markacijom do drugog prijelaza suhoga korita,

te lijevim lovačkim putem kroz strmu travnatu borovu šumu do druge »čeke«, a odavde bez puta strmo gore između dva žlijeba na vrh sipine, koja se pripila uz sam podnožak stijene. Ovdje nas po prvi puta pozdravlja padajuće kamenje. Navežemo se. Drug Emil nakon

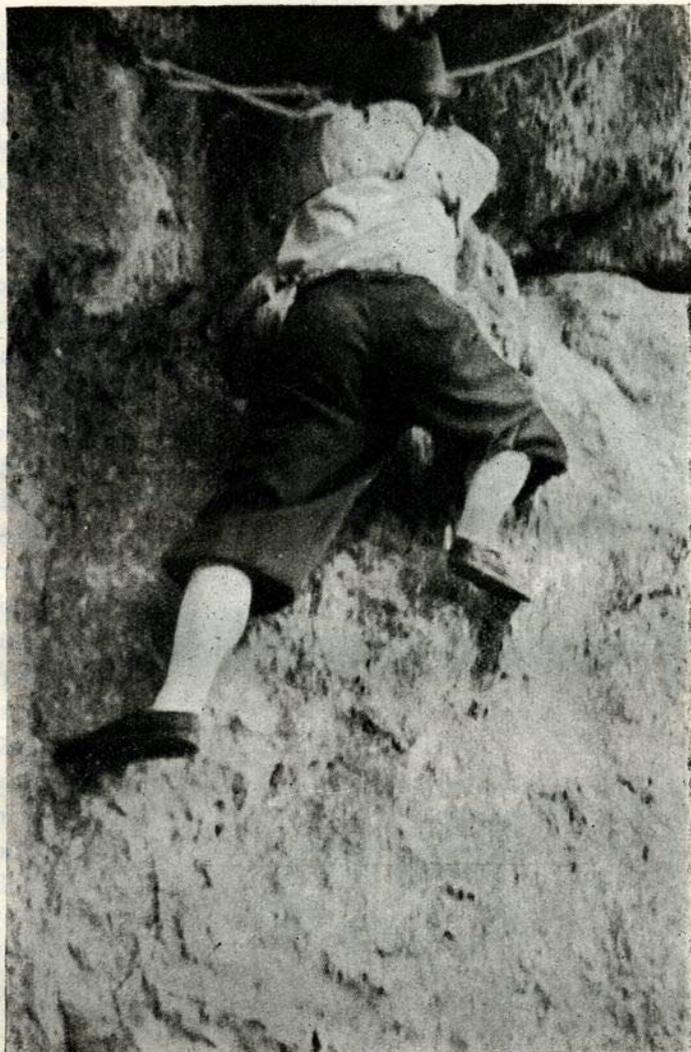
MERIĆA STIJENA
(Crtice označuju smjer a križ mjesto noćenja)

Crtež: M. Dragman

mo pogledi pre
naše zapropaste
lomljavi kamen
kameni toranj, k
na jedan, a nek
dok se konačno
mama preleti pre
život, buka i ko
s Emilijom. Eyo
nara, kako gruk
Ovaj događaj s
Nakon prije
okomite gore na
koji sliči lusk
nema dosta mje
daje desuo na p
rukoni te svaž
izbacna se pop
koliko sekunda
vata, kako bih
kiri, ljusku sna
desnu ruku, da
ganini, oprezn
udarci. Još neko
Uže se nepna, o
Vučević, SARF

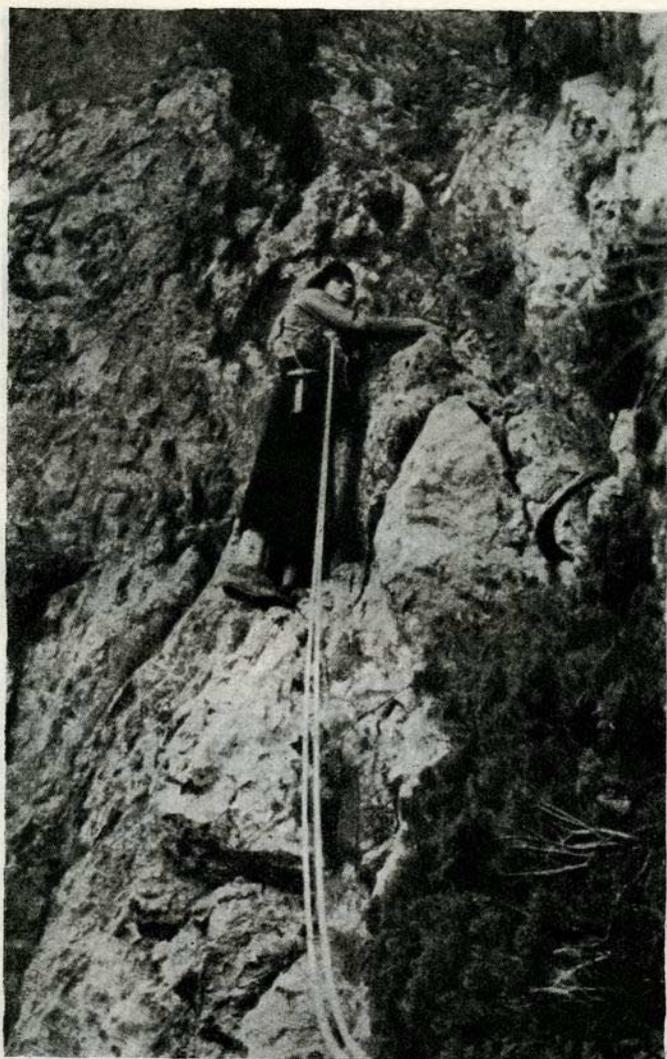
PRIJEČNICA

Foto: Zdravko Ceraj

duljeg traženja po svojoj uprtnjači, izvuče neki ostatak smeđeg ženskog šešira. Nekoliko ga puta premetne iz ruke u ruku, da ga konačno pruži meni: »Uzmi, ideš prvi, da te kamen ne ozlijedi«. Uzmem taj vuneni tuljak više iz obzira prema drugu nego iz potrebe, ali je sada postalo problemom, kako da ga namjestim. Prevrćemo ga po mojoj glavi, savjetujemo se, dok nam konačno ne uspije, da drug svojim tankim dugim prstima načini nekoliko virtuoznih kretnja i daje tom neuglednom smeđem tuljku šarmantan oblik, dakako za ove prilike.

U dva sata, puni nade počnemo se penjati po dobro rasčlanjenim izrazitim pločama donjeg dijela stijene. Veselo upozoravamo jedan drugoga na ovaj užitak, no za kratko vrijeme stijena postaje ozbiljnija.

...samo do druge
Ziljeba na vrh
je nas po prvi
put Emil nakon

ULAZ
U STIJENU

Foto: Zdravko Ceraj

Iz velikih susjednih stijena na udarce kladiva odgovara jeka, dok se klinovi uz svoj zvonki pijev utiskivaju u pukotine. Smjer nas vodi okomito gore. Evo, nakon nekoliko metara slobodnog penjanja opet serija klinova. Uže me smeta. Teško mi se uspraviti. Žmirnem očima, da istisnem znoj, koji mi se slilo s čela. Odjednom me prene prigušen glas druga: »Još samo dva metra užeta«. Još dva zamaha i opet isti glas: »Gotovo«. Osiguram sebe jednim klinom, prebacim uže preko ramena, da tako osiguram druga, koji me uz zveket izbijenih klinova slijedi, dok mu konačno ne ugledam glavu, koja se ističe na jednoličnoj sivkasto crvenkastoj pozadini. Još jedna dužina užeta i evo nas kod planinskog bora. Ovdje nas trgne silna pucnjava pušaka. Obojica upravi-

mo poglede prema vrhu nad nama u smjeru, odakle je dolazio zvuk. Na naše zaprepaštenje opazimo ukočenu divokozu, koja uz silan prasak i lomljivu kamenja pada niz okomitu stijenu. Slijedeći tren udari o kameni toranj, kojemu vrh ostade poprskan krvlju. Glava joj odleti na jednu, a neka razmrcvarena masa na drugu stranu, sve niže i niže, dok se konačno ne smiri u jarku duboko ispod nas. Još nekoliko kamena preleti preko naših glava i sve utihne. Prošli su me srsi. Plašljiv život, buka i konačno grobna tišina. Pogled mi se bez riječi sastao s Emilovim. Evo na plavom nebu nekoliko desetaka ogromnih lješinara, kako grakću u nadi, da će im taj sprovod donijeti dobar zalogaj. Ovaj događaj shvatio sam kao opomenu na oprez.

Nakon priječenja nekih deset metara lijevo i oko deset metara okomito gore našao sam se u malom prostoru između stijene i kamena, koji slični ljski. Budući da drug mora doći do mene, a u ovoj udubini nema dosta mjesta za obojicu, ja moram izići i nastaviti penjanjem dalje desno na prijevisan dio ove ljske. Zahvatim obrnutom lijevom rukom te snažnim trenjem tijela i odmjerenom energičnom kretnjom izbacim se poput jahača na oštri rub ljske, na kojem ostanem nekoliko sekunda potpuno miran, zatim nekoliko kretnja tijelom poput vala, kako bih se pomakao naprijed do dobre pukotine podesne za klin. Ljsku snažno stegnem koljenima, pripijem se uz nju i popustim desnu ruku, da stavim klin u pukotinu. Zahvatim kladivo i prvim lažanim, opreznim udarcem pričvrstim klin, a sada slijede brzi i teški udarci. Još nekoliko zahvata i: »Emile naprijed, ja sam na sigurnom«. Uže se napne, do mene dopiru zvuci gvožđa uz dovikivanje druga: »Vuci prvo uže! Popusti drugo uže, da izbijem klin«. Uže se napinje do skrajnosti, u mišicama me steže. Uže me grize za rame, za šaku, osjećam silnu napetost u struku i koljenu. Zamalo nepodnosiva bol u stopalu, koje se uprlo o malu oštru izbočinu. »Drži, uprtnjača me vuče od stijene«. Opet zapovijed i već vidim u blizini ispod svoje noge koščatu ruku druga, kako joj prsti poput ticala lijevo i desno traže oprimak. Evo, već grčevito drži. Prsti su se zarili svom snagom u oskudnu zemlju, koja okružuje oprimak. Prsti popuštaju. Uže se još jače zategne i za tren evo druge ruke, pa glava, uprtnjača i glasan zadovoljan: »Hu, to je bio posao!«

Nastaje suton. Po dobro raščlanjenoj stijeni penjemo se dalje prema prvoj crvenoj udubini, za koju smo držali, da će biti podesna za noćenje. No kada smo stigli u nju, zaključili smo, da je zbog njenog mokrog i sipkog stanja, te njene velike strmine, a i teškog osiguranja noćenje u njoj nemoguće. Kako je već postalo prilično tamno, ne ostade nam drugo, nego spustiti se oko 10 do 15 metara naniže, na mjesto, odakle smo došli. Oslobodismo se užeta, i dvojno ga preba-

cismo oko velikog drobljivog »nosa« (prirodno osiguranje). Noću je kretanje u stijeni opasnije. Gledam, kako se drug spušta i nestaje u tamnom ponoru, iz kojega do mene dopire tek prigušeno struganje penjačkih cipela. Pod sobom razabirem 2 do 3 metra užeta, koje se gubi u tamnoj dubini. Čim se uže smiri'o, privučem ga k sebi, te se gornjim dijelom tijela odbacim od stijene, dok se stopalima odupirem i tako držim smjer, da se konačno zaustavim na maloj polici 3 metra iznad druga. Pomoću klinova i zamaka, a upotrijebivši i uže, kojega imade dovoljno za dobro osiguranje, uredimo si skroman ležaj. Smjestim se u poluležećem položaju, dok mi noge vise nad dubinom. Drug ispod mene nešto ruje i mrmlja. Budući da mjesto, na kojem sjedi, na jednu stranu visi, on sabire kamenčiće i izravnavava teren, ne bi li se udobnije smjestio. Tom prilikom spominjem svoj ženski tuljak, koji ja pod zaštitom tame još jače navlačim na uši. Iz sna me prene snažan trzaj, — padam. Probudim se do potpune svijesti. Otipam klinove i zamke užeta, sve je u redu. Drug pali cigaretu. Mjesec sipa svoj sjaj po susjednim stijenama i vrhovima, zvijezde trepere, noć je čarobna. Mislim na nastavak našeg smjera, ogledavam se, ne bi li štogod mogao zaključiti, ali osim crnog ogromnog bloka, koji se nadvio nada mnom, ne razabirem ništa.

Noću stijena živi svojim posebnim životom. Promjena temperature na nju razorno djeluje, te ona šalje komade svoga tijela u dubinu. Svaki čas projuri zrakom uz prasak i hujanje po koji kamen.

Foto: Zdravko Ceraj

ODMOR U PRIJEČNICI

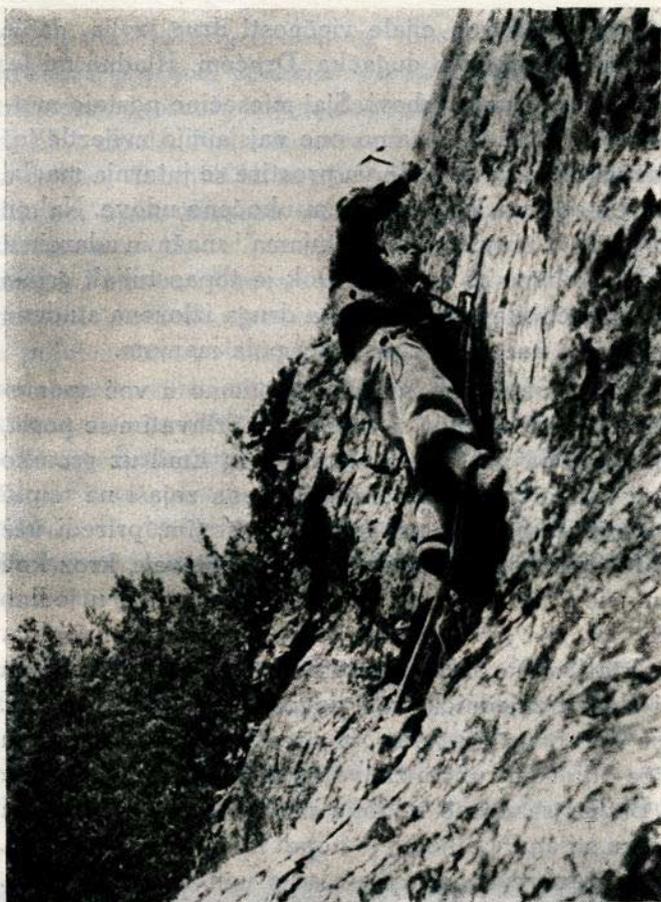
Ispod mene gori svjetiljka. Nakon cijele vječnosti drug javlja, da je $\frac{1}{2}$ 12 sati. U stijeni je noć neopisivo dugačka. Drhćem. Hladno mi je.

Na istoku jasnije se ocrtavaju vrhovi. Sjaj mjesečine postaje mutniji, dubine nisu više tako tamne, a samo one najsjajnije zvijezde još trepere na smaragdnom nebu: Nad dolinom prostire se jutarnja magla. Postaje još hladnije. Ustao sam, da protegnem ukočene udove. Nakon pokreta tijelom još jače drhćem. Brzim kretnjama i snažnim udarcima izbijamo klinove i oslobađamo se zamaka. Dok je topao tuljak grijao moju glavu kroz cijelu noć, bila je glava moga druga izložena studeni, pa se nisam ništa začudio, kada mi se pričinila pola manjom.

Navežemo se i još u jutarnjem sumraku stignemo u već spomenutu crvenu udubinu. Nakon kratkog savjetovanja prihvatim se posla, za koji smo odmah znali, da ne će biti lagan. Drug Emil uz gromko padanje cijele bujice sitnog crvenog mokrog kamena zajaši na sipki nos, nekoliko metara više sedalca, na kojemu ja stojim, priredi uže za osiguranje, a ja jednom nogom prekoračim uski lijevak, kroz koji je stalno teklo kamenje i uprem stopalo o stijenu, zabijem u jedino moguće mjesto klin, od čega je cijela napolje nađnuta ploča napukla. Klin će najnužnije držati, a i onako pretežan dio osiguranja ostaje na drugu. Samo brz i složan zajednički rad dovest će nas do uspjeha. Kroz klin provučem karabiner s užetom te s rezervnim klinom među zubima napustim uže i lijevom rukom zahvatim klin. — »Emile, pazi!« — »Pazim! Sad!« Bacim se desno napolje nad ploču, gdje ostajem pripijen uz rasčlanjenu stijenu. Uslijedio je i opet klin, a drug pritegne. Sada sam siguran. Pun dobre volje javljam se drugu, koji me slijedi. Penjem se dalje okomito do zadnje mogućnosti po rubu stropa druge velike udubine, pa se sada konačno nalazim na mjestu, na koje su nam već nekoliko sati sve težnje uprte.

Budući da mi je put zakrčio opasan sipki potpuno okomiti lijevak, kroz koji se za kiše ruši slap, bio sam prisiljen vratiti se do prvog klina, te okomito gore. Nakon par zahvata, koji iziskuju najveću pažnju te gvozdjenjem i nakon uspelih nekoliko metara slobodnog penjanja uspnem se na prostranu policu, na kojoj odlučim dočekati druga. Mori nas žeđa.

Još oko desetak metara penjanja i dostignemo rub ogromnih, oko 45% strmih ploča. Iz njihovih prostranih pukotina pozdravlja nas runolist u većim skupinama. Po mogućnosti što brže prijećimo, da se dohvatimo samoća kuta, t. j. podnožja vršne gromade, da tako zaštićeni nastavimo put uz fijkanje i praskanje rušećeg se kamenja preko nas, dok konačno ne stigismo do skupa borova u oko 500 metra duboki ponor. Ovdje na vrhu velikoga tornja, koji iz susjednih vrhova gledan ne predstavlja drugo, nego malu tek jedva vidljivu izbočinu obraslu

U PUNOM RADU

Foto: Zdravko Ceraj

borovima, našli smo udoban ležaj, da barem donekle nadoknadimo proždjevenu noć.

Nalazimo se ispod same vršne gromade, koja se nad nas nadvila svom svojom veličinom. Puni strahopočitanja promatramo ogromne najfantastičnije oblike gornjega dijela stijene, te se čudimo veličini ukusa i moći najvećega kipara — prirode. I zaista samo »ona« može ovako velebna i neumrla djela stvarati, djela, kojima nema i nikada ne će ni najveći ljudski um stvoriti ravnih. Osjećam, kako se s njom stapam, ne vidim opasnosti, osjećam, kako me zove k sebi, i pun ushićenja i želje idem, da zavirim u njene tajne. Ali jao! Kruta zbilja skršila nam krila, ponestalo nam gvožđa. S ovim ostatkom klinova, koji je i onako oštećen, ne možemo drugo, već potražiti lakši izlaz.

Već je oko 4 sata poslije podne, a do vrha još imademo jednu trećinu stijene. Odlučismo prijeći ispod samoga vršnoga masiva desno u drugi strmi jarak i njime, dok ga ne zatvori okomita glatka stijena.

SPUŠTANJE

Foto: Zdravko Cera

Ovdje osjećamo hlad prave sjeverne stijene, nailazimo na naslage staroga snijega, oko kojega se sakuplja plavi zvončić, koji povećava šarolikost boja ovoga crvenkastoga jarka punog navaljanoga kamenja. Sada desno po nabacanim kockastim blokovima, valjda jedinstvenim u ovome kraju, na greben. Oteščava nam napredovanje klekovina gurajući nas svojim žilavim granama, kao da joj nije pravo, što smo narušili ovaj mir, dom njenoga stanovnika, divokoze.

Klekovina postaje prohodnija. Nešto desno od samoga vrha nalazi se visoki planinski bor, pod čijom su si ogromnom krošnjom prvi puta dva sretna bića čvrsto stisnula desnice, dok su im umorne oči sjale od sreće.

Izašli smo nakon 29 sati boravka u stijeni ili 19 i 1/2 sati čistoga penjanja upotrijebivši oko 80 klinova. Apsolutna visina je u ovome dijelu stijene 800 metara, dok se teškoća samog smjera može ocijeniti skrajnje teškom.

Skijanje u alpskim visinama

Preveo: Ivan Bumba (Zagreb)

I. R a z v i t a k. — Skije su ključ k ljepotama zasnieženog planinskog carstva; njima se zahvaljuje, da danas stoje svakom planinaru za vrijeme zimskog doba otvorena vrata k suncu, kretnji na zraku i sreći na vrhu koje planine. Kad su se pojavile dugačke finsko-norveške skije prije kojih 60 godina u alpskim krajevima, nije im ostao prišteđen put stradavanja i odbijanja, kao i svim novotarijama; bile su odbacivane, ismježivane i pronađene neupotrebljivim. Kao stvarni razlozi bili su: prevelika duljina, loši vezovi i mnogi nedostaci u iskustvu, znanju i tehnici. Premda ispočetka osamljeni, ipak su uskrsnuli tu i tamo pojedini neustrašivi borci i oni su utrli put skijama, bili su doduše različni u nazorima i izvršivanju, no složni u cilju. Skije moraju postati oružje planinarstva, alpskih stanovnika, a uz to i cijelog naroda. W. Paulcke zastupa norvešku školu, M. Zdarsky se opredjeljuje za kraće skije, jednu batinu i plužne zavoje. Usprkos razilaženju misli iznose oni ipak zajednički vrijednost skija sve više u javnost i tako rade na dobrobit cjeline.

Nas se tu tiče samo izvađanje tura i uspona na planine kao osnova visko-alpskog skijanja. Čisti skijaški šport mora ostati za sada po strani, jer se on održaje po naročitim pravilima, iskušanom tehnikom, te s najvišim zahtjevima i preduvjetima sazrijeva kao specijalna grana športa.

II. O p r e m a, z n a n j e i t e h n i k a. — Jedva koji drugi rad na planinama traži tako mnogostrano znanje i iskustvo kao visoko-alpsko skijanje. Početnik na planinama ne spada u zimi u visoke Alpe. Doživljaji u životu i nešto iskustva uvijek su vredniji od papirnatih savjeta i mogu čovjeka jako mnogo stajati. Zato se ne ćemo ovdje baviti vrstama tehničkog kretanja, već se ograničiti na već izvršene p r e d u v j e t e. U njima se nalaze stotine stvari, svojstava i sposobnosti da se razjasni, koje su najvažnije, no ne će se pretresati na široko i rastegnuto. To se već često i temeljito opisano nalazi u velikim i raznim knjigama.

Uz tjelesna i duševna svojstva prvi je uvjet poznavanje pećina, leda i snijega. Ali to jamačno nije dosta! Ako i nije važno biti majstor u najtežem kraju, potrebna je sigurnost u svim zahvatima ruku, mir i nešto znanja. K temelju pripada također i poznavanje gradnje planina, alpskih opasnosti, vremenskih nepogoda i prve pomoći. Samo na takovu temelju može se podignuti i izgraditi uspješno alpsko skijanje. No time se znatno rasteže gradivo preduvjeta. Kraj proučavanja načina vožnje je neophodno potrebno znanje o sniježu, lavi-

nama, opasnostima zime, opremi, voskovima i t. d. Savjetuje se, da se upozna snijeg i njegove opasnosti, naročita svojstva i njegova zajednica sa suncem, i južni vjetar u bezazlenom sredogorju prije, nego posjetimo strme pećine i zaleđene vrhunce. Važno je također ući u nauku o snijegu i ledu. Ovdje je nabačena samo kratka uputa, da se spomene važnost, no još dolaze nadalje raspukline, sniježni mostovi, lomljenje leda, okrajne pukotine i sniježne strehe, a također i nagib, smjer i raspored planinskih strana. Strmi obronci se mogu posjetiti samo, kad imaju sigurnu naslagu snijega. Sijanje sunca može biti bezazleno (kod firna), ali i opasno (kod novog snijega). Vodoravne naslage pećina čine u udolinama i žljebovima sliku stuba i razvalina, okomite naprotiv omogućuju mnogostruko uspinjanje u žljebove dosta visoko sa skijama. Naročito mora biti vješto spuštanje na skijama s užetom. Kod spasavanja iz ledene raspukline je odlučan dobar, promišljeni način rada, brzo, iskusno primjenjivanje i upotreba svega znanja s užetom. Pad može dovesti do krvarenja, ozljeda i loma kostiju; u takovom slučaju je nadasve vrijedna vješta ruka. Nadalje mora se spomenuti pomoćnu upotrebu sredstava za spasavanje (ski-štapovi za nošenje, ski-saone i t. d.).

Promjena vremena u velikim visinama nastupa trenutačno i može imati kobne posljedice. Na teškim turama je zato nužno uzeti sa sobom nešto za zaštitu kod noćenja. Na prvom mjestu stoji tu lagana, ali čvrsta spavaća vreća na pr. iz Mosetti-batista, koja je dobar drug u planinama u svim nevoljama. S time je u vezi važno iskustvo u zaštiti protiv zime i gradnja sniježnih i ledenih zaštita kao skloništa. Sigurno naučiti zemljopisne karte je manje ugodan posao; ali tko želi u visini sigurno skijati, mora se time prije svega pozabaviti. U magli i kod padanja snijega ovisi mnogo o karti, kompasu i o pronalaženju tragova. Skijaš u visinama je često bez vodiča u pravom smislu riječi. On smatra mnogostrane puteve alpskim cestama. Za vožnju mora čovjek biti zato spremljen u svakom pogledu promišljeno i brižljivo. Ustrajnost, snaga i samostalnost su najvažnija svojstva. Uvijek je opasno ići sam na vožnju po ledenjacima, jer i najbolji može stradati.

Više od suhoparnog nabranjanja svih preduvjeta može bolje služiti popis najvažnijih književnih djela. Jedno se mora ustvrditi, da imade vrlo mnogo različitih i dobrih knjiga za učenje alpskog skijanja. U našem slučaju nije tako važno, da izvučemo iz njih neku naročitu tehniku, već su mnogo više korisne upute iz planinarskog iskustva. Od starijih knjiga mogu se uzeti: »Alpine (Lilienfelder) Skilauftechnik« od Matthias Zdarsky; »Der Skilauf« od W. Paulcke; »Der Alpine Skilauf« od G. Bilgeri i vrlo opširna »Wie lerne ich Skilaufen« od Henry Hoeka. Mnoge odlične stvari sadržaje knjiga »Merkbuch für Skiläufer« od istoga pisca. Isto se tako bavi svim pitanjima

Erwin Hoferer u knjizi »Winterliches Bergsteigen — Alpine Skilauf-technik«. Kao mali izvadak o tome je nadalje knjižica »Skilauf im Hochgebirge« i nova »Bergsteigen im Winter«. Vrlo je također dobra »Die Laufschnle« od Max Winklera; isti pisac pokazuje u »Der Skilauf in Bildern« u 400 slika svoj nastavni plan, zaista također i za planinare izvrsne vježbe. Ako se govori o skijaškoj literaturi, ne može se mimoći veliko i krasno djelo C. J. Luthera »Der Skitourist«, koje je već malo zastarjelo, no ipak u nekoliko riječi obuhvaća u njoj Luther i goruća pitanja novijeg doba. »Der flüssige Skilauf« je odlična mala knjižica za svakoga, koji želi u laganom stilu dobiti dobre savjete. Isto tako opisuju E. Solleder u »Schnee und Wachs« W. Paulcke i W. Welzenbach u »Schnee, Wächten, Lawinen«, a J. Rhomberg u »Künstliche Skikanten«. Još nekoliko knjižica, koje su odlične, ne mogu zaboraviti, a to su: E. Oertel »Die Lawinengefahr und wie ihr der Alpinist begegnet«, W. Paulcke »Lawinengefahr, ihre Entstehung und Vermeidung«, L. Gfrörer »Steilhangtechnik« i K. Ehgartner »Körperschnle des Skilaufers«. Taj bi se popis mogao još i produžiti, no u našem okviru nije nam to zadaća. Zaključno neka se spomene još od W. Hofmeiera »Bergsteigen im Winter«, koja sakuplja sva opisivanja turističkih časopisa do 1925. U poslijeratnim godinama je u »Ski-Chronik« objavio Henry Hoek sastav cijele skijaške literature prijašnjeg doba. Takovih knjižica na hrvatskom jeziku imamo malo i to: Vlad. Janković: »Skijaška gimnastika«, Dr. Ivo Lipovčak: »Ski« i »Bijeli sport«, Eugen Džamonja: »Nova škola«, »Tempo« od Kalde, dok specijalno za visoku alpinistiku za sada još nemamo priručnika, već će navodno doskora izaći.

*

NAJVAŽNIJI SKIJAŠKI USPONI:

Istočne Alpe:

Go-dina	U spon	Osvojitelji:	Opaske:
1890 1894 1896	Heimgarten, 1790 m Gluugetzer, 2670 m Sonnblick, 3106 m	Karl Otto Max Peer W. v. Artl i A. Waggerl	Prvi poznati uspon u Alpama sa skijama
1900	Grossvenediger, 3660 m	C. Domenigg, v. Graff, v. Saar i O. Sehrig	Do onda najviši vrh osvojen skijama u Istočnim Alpama
1909	Grossglockner, 3798 m	F. Strobl i M. Winkler	
1911	Königspitze, 3857 m	G. Miescher i dru- govi	
1935	Fuscherkarkopf 3336 m	F. Kügler, P. Schin- telmeister i E. Schlager	Spuštanje preko sjeverne stijene

Zapadne Alpe:

Go-dina	U spon	Osvojitelji:	Opaske:
1893	Aroser Rothorn, 2980 m	Dr. Stäubli i drugovi	
1894	Gotthard-Furka-Grimsel	W. Sffermann i 5 drugova	
1896	Oberalpstock, 3330 m	W. Paulcke, V. de Beauclair, E. Bauer i P. Steinweg	Prvi tritisućnjak
1897	Berner Oberland — prolaz	W. Paulcke, V. de Beauclair, W. Lohmüller, Ehlert i Mönnichs	
1898	Dufourspitze, 4638 m	O. Schuster sa H. Moser	Prvi četiritisućnjak
1904	Montblanc, 4810 m	H. Mylius sa Taennler i Maurerom	
1907	Montblanc, 4810 m	E. Oertli, J. Kuchler i W. Wagner	Prvi uspon bez vodiča
1913	Lyskamm, 4538 m	A. Mazlam sa Knu-belom	
1924	Montblanc, 4810 m	R. v. Tscharnier i U. Wieland	Prvi cjelokupni prelaz iz Courmayera u Chamonix
1924	Jungfrau, 4166 m	W. Amstutz i v. Schumacher	Spuštanje Guggiführe

Najviši osvojeni vrhovi sa skijama:

Go-dina	Dostignuta visina:	Mjesto:	Osvojitelji:
1888	2.700 metara	Grönland	Nansen i drugovi
1897	3700 metara	Jungfrau (Alpe)	Paulcke i drugovi
1898	4200 metara	Monte Rosa (Alpe)	Paulcke i Heibling
1902	5—6000 metara	Peak K II (Karakorum)	Pfannj i drugovi
1912	6000 metara	Kilimandžaro (Afrika)	Furtwangler i König
1922	6700 metara	Mt. Everest, (Himalaja)	J. W. Finch
1931	7160 metara	Kamet (Himalaja)	R. L. Holdsworth

*

Nekoliko riječi o opremi. — Cjelokupna oprema je već dosta poznata, pa se ovdje mora samo još upotpuniti. Važno je prije polaska pregledati popis važnih komada opreme; time će otpasti mnoga srdžba poradi manjkanja ili zaboravi pojedinih potreba. Najprije ćemo ukratko reći koju o odjeći: ona mora biti samo planinarska, a nikako moderna kao kod sportskog skijaša ili nedjeljnog izletnika. Najbolje su iskušane: pump-hlače, haljetak protiv vjetra (Windbluse ili Anorak), ovijači i dobro pokrivalo za glavu. Odjeća mora nadalje zaštićivati od vjetra, hladnoće i vlage. O kakvoći

cipela slažu se mišljenja. One moraju biti za proljetne i ljetne uspone potkovane. Dereze nisu u pećinastom kraju dobar nadomjestak za manjkavost cipelinih okova.

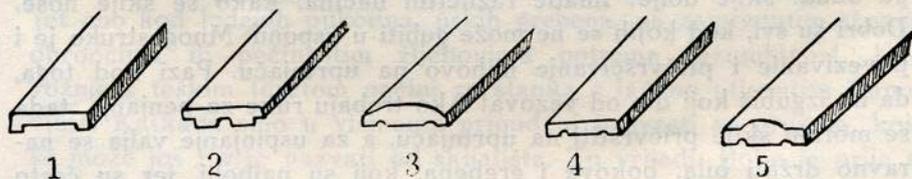
Za velike kombinirane uspone u ledu i pećini mnogo se upotrebljuju kao veoma izdržljivi okovi tzv. trikuni; štetno je samo to, da se od njih mnogo kvari površina dasaka, pa se zato savjetuje upotrijebiti za skije dobar štitnik na pr. pločice od mekanog kaučuka. A sada glavna stvar — skije! Savjeti o duljini i kakvoći skija već su mnogo puta davani; molim dakle da se ponove: za visoko alpsko skijanje je važno dobro i žilavo drvo na pr. Hickory ili jasen. — Oblik: normalan, ne preširoke daske za ture! Željezni rubovi su potrebni, no oni ostaju stvar ukusa i iskustva; na pr. na Weihorn, Zellstof i t. d. su premalo sposobni za otpor krajevi; tu bolje služe lagani, postrance pričvršćeni metalni rubovi. Sami rubovi moraju naravno biti dobro i stručno pričvršćeni. *V e z o v a*, koji dolaze u obzir, imade veoma mnogo. Svaki skijaš može i mora steći sam iskustvo na laganim izletima, prije nego se uputi u visoke planine. Glavni zahtjevi: čvrsta, a ne pretvrda povezanost, brzo i u svakoj prilici moguće skidanje i povezivanje. Protiv opasnosti od kostoloma kod težih padova preporuča se pera pričvršćena kod pete tzv. Bildstern-Federnstrammer ili koje drugo. *N a p r a v a* protiv sklizanja unatrag je potrebna. Kod promjene snijega, koja u visinama često dolazi, veoma je važno poznavati upotrebu voskova. Pored krznениh kožica s ne predugačkom dlakom preporučuju se komadići od kozje kože s dlakom. Da li da se lijepi ili pričvršćuje krzno spojka? Prednost imade prvo. Mnogi luduju za jednom smjesom za lijepljenje, no za veliku zimu nije još pronađen dobar vosak za lijepljenje. Često nas iz neprilike spasavaju risači čavlići. *Š t a p o v i* ne smiju biti predugi i preteški, jer umaraju na strmim usponima. Štapovi od trstike moraju biti oko čvorova ovijeni nečim čvrstim na pr. leukoplastom, vrpcom za izolaciju ili konopcem, jer su tako sigurniji od loma. Dugački gumeni dršci na štapovima za ruke i donji oštri vrhovi su veoma važni. *C e p i n*, uže i dereze pripadaju opremi visokoalpskog skijaša, a za njih vrijedi sve, što je do sada rečeno. *V r p c e* za *l a v i n e* su nažalost još uvijek premalo opažene i upotrebljavane. One mogu služiti i kao pomoćno uže, ako se uzmu dvostruko, i dođu dobro kao pomoćno osiguranje za spasavanje iz raspuklina. Sami vrsni alpinisti izostavljaju često iz lažnog stida te vrpce. Opreznost je mudrost, a ne kukavština! *L o p a t i c a* za lavine spada u svaku alpinističku uprtnjaču. *A l a t* za popravak se ne smije zaboraviti. Poradi često velike udaljenosti od ljudskih naselja i kuća veoma je važno znati si sam pomoći. Lom dasaka može povećati opasnost, ako se taj lom ne može u kratko vrijeme popraviti. Često pukne remen

na vezu ili štap. Vrlo dobro dolaze, a nisu teške: spojke, nešto žice, ljepivih vrpca, nekoliko čavlića, malo lima, nož sa šilom i zavrtač. Najmanje je isto tako važna i apoteka, da se može pomoći vlastitim bolima. Često se malo pazi na štitnik od sunca. Djelovanje sunčanih zraka je vrlo veliko u visinama, njima su naročito izložene jabučice na licu, nos i usnice. Sa širokim obodom od filca ili platna (džepna maramica) na kapi štitimo glavu i vrat od sunačnih zraka. Kod jakog svijetla moraju se nositi crne naočale.

Na koncu nešto o uporabi svega! Skije se ne smiju tako zane-mariti, da izgube oblik. Kao vjerne drugarice i sudionici mnogih uspona zaslužuju nešto ljubavi i pažnje. Drvo se mora dobro nauljiti, da pije što manje vode. Donje strane moraju biti čiste i dobro osušene češće premazane toplim lanenim uljem ili tzv. Fichtenholz-Hohteerom. Isto tako, kako ne puštamo bez pažnje nakon uspona uže i penjačice, da se ne praše do proljeća, i kako moramo pregledavati nepotrebnu opremu, vrlo je važno odstraniti s dasaka stari vosak i metnuti ih u prešu, jer je to najbolje činiti, dok su mokre. Kad starog voska nestane, žedaju daske, kad se osuše, za uljem kao i upotrijebljeno i neupotrijebljeno remenje, a kad se napiju, onda opet željno očekuju svoju službu.

Kratke i ljetne skije. — Sve vrste skija s duljinom od 90—170 cm su poznate pod imenom kratke skije. U upotrebi imade različnih vrsta. Kapff-kratke skije iz jasena imadu duljinu od 138—145 cm. Poehlmann preporučuje nakon dugogodišnjeg alpskog iskustva skije od 140—170 cm duljine i 8—9 cm širine. Skije za spasavanje, kako tumači Flaig, imadu duljinu 100—150 cm. Njihova se glavna korist sastoji u polučivanju dvostruke brzine, jer je donja strana razdijeljena i imade po duljini četiri ruba. To dobro dolazi za sigurnije vodstvo, a da se same daske ne opterećuju. Tomaschek preporučuje za oštre kombinirane ture po mogućnosti što lažnije daske. Kao najprikladnija je izradba: duljina 110 cm, širina kod lopaticice 8 cm, u sredini 7.5 cm, debljina na lopatici 0.7 cm, a u sredini 1.5 cm, osim toga sa dva koluta na vrhovima i utisnute metalne rubove.

U cijelosti se kaže za takove daske: bilo je krivo htjeti izjednačiti smanjenu težinu s proširenjem, što tvrdi Bilgeri. Širina od 12—13 cm čini daske nespretnima, a rubove pretvrdima.

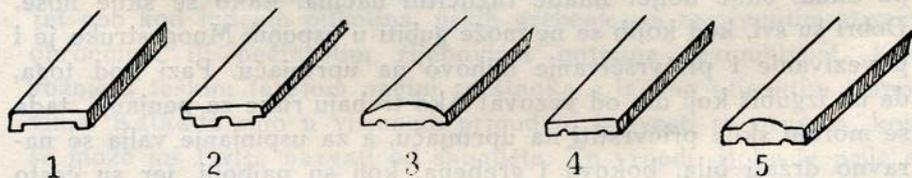

na vezu ili štap. Vrlo dobro dolaze, a nisu teške: spojke, nešto žice, ljepivih vrpca, nekoliko čavlića, malo lima, nož sa šilom i zavrtač. Najmanje je isto tako važna i apoteka, da se može pomoći vlastitim bolima. Često se malo pazi na štitnik od sunca. Djelovanje sunčanih zraka je vrlo veliko u visinama, njima su naročito izložene jabučice na licu, nos i usnice. Sa širokim obodom od filca ili platna (džepna maramica) na kapi štitimo glavu i vrat od sunačnih zraka. Kod jakog svijetla moraju se nositi crne naočale.

Na koncu nešto o uporabi svega! Skije se ne smiju tako zane-mariti, da izgube oblik. Kao vjerne drugarice i sudionici mnogih uspona zaslužuju nešto ljubavi i pažnje. Drvo se mora dobro nauljiti, da pije što manje vode. Donje strane moraju biti čiste i dobro osušene češće premazane toplim lanenim uljem ili tzv. Fichtenholz-Hohteerom. Isto tako, kako ne puštamo bez pažnje nakon uspona uže i penjačice, da se ne praše do proljeća, i kako moramo pregledavati nepotrebnu opremu, vrlo je važno odstraniti s dasaka stari vosak i metnuti ih u prešu, jer je to najbolje činiti, dok su mokre. Kad starog voska nestane, žedaju daske, kad se osuše, za uljem kao i upotrijebljeno i neupotrijebljeno remenje, a kad se napiju, onda opet željno očekuju svoju službu.

Kratke i ljetne skije. — Sve vrste skija s duljinom od 90—170 cm su poznate pod imenom kratke skije. U upotrebi imade različnih vrsta. Kapff-kratke skije iz jasena imadu duljinu od 138—145 cm. Poehlmann preporučuje nakon dugogodišnjeg alpskog iskustva skije od 140—170 cm duljine i 8—9 cm širine. Skije za spasavanje, kako tumači Flaig, imadu duljinu 100—150 cm. Njihova se glavna korist sastoji u polučivanju dvostruke brzine, jer je donja strana razdijeljena i imade po duljini četiri ruba. To dobro dolazi za sigurnije vodstvo, a da se same daske ne opterećuju. Tomaschek preporučuje za oštre kombinirane ture po mogućnosti što laganije daske. Kao najprikladnija je izradba: duljina 110 cm, širina kod lopaticice 8 cm, u sredini 7.5 cm, debljina na lopatici 0.7 cm, a u sredini 1.5 cm, osim toga sa dva koluta na vrhovima i utisnute metalne rubove.

U cijelosti se kaže za takove daske: bilo je krivo htjeti izjednačiti smanjenu težinu s proširenjem, što tvrdi Bilgeri. Širina od 12—13 cm čini daske nespretnima, a rubove pretvrdima.

Rubovi moraju teći jednolično; svakako ne smije biti nutarnji žlijeb prevelik, jer se onda skije previše okreću. Lopatice ne previše uzdignute i u sredini zaokružene (cca 1 cm). Dva koluta za vučenje dobro dolaze, dapače, što im je veća kratkoća, to su zgodniji. Isto tako stoji s metalnim rubovima. Kao vez se preporučuje sa što laganijom željeznom podlogom (Backen). Za sve ostale sitnice vrijedi ono, što je rečeno za duljinu i lakoću dasaka.

Nešto o tehnici alpske vožnje. — Ona je teoretski podčinjena istom principu kao i športsko skijanje, ali se je prilagodila krajevima, sniježnim prilikama i vremenu. Tempo ne treba ići na račun sigurnosti, koja u planinama stoji iznad svega. Mora se također računati i s teškom uprtnjačom. Glavnu ulogu igraju ipak nepoznati krajevi sa svojim zaprekama i promjenljivošću kakvoće sniježnog pokrova. Mnogi nedjeljni i sportski skijaši su naviknuti na čvrsto izglađenu, glatku livadu i plohu, dok si naprotiv alpski skijaš mora često sam utirati put i provesti se kroz brašnasti snijeg, po glatkim zaleđenim plohama i nanosima od vjetra usprkos velikog opterećenja. O načinu vožnje ne može biti uglavnom govora, jer naš skijaš mora mnoštvo vježba imati iza sebe prije, nego što pođe u planine.

Na u s p o n otpada veliki dio vremena jedne vožnje. Prva zato zapovijed glasi: Čuvaj snagu! Kao što važi kod teških uspona u stijeni i ledu: Imaj spremnu pričuvu snage! U zgodnom trenutku moraju se shvatiti opasnosti i prednosti svakog kraja i dobro ocijeniti. Sa skijama treba gladiti snijeg, a ne noge pridizati! Previše okretati vrhovima dasaka umara; pravac se ne mijenja upravo na najstrmijim mjestima! Koliko je god moguće kretati se uz obronak, jer to donša visinsku razliku. Put ne mora biti prestrmo u vis poduzet, već u umjerenom strmom kraju se mora naprotiv ići više u oštrim dugim zavojima i postrance, nego ravno u vis, i to s dobrim krznom pričvršćenim na daske. Ići stalno i polagano, a ne trčati, a onda počivati! Pazite na disanje i čvrsto izdisanje! Kod opasnosti od lavine p r e d sniježnim strehama pričvrstiti si crvenu »vrpcu za lavine«. Kod dubokog, laganog sniježa raste prije svega potrošak snage prvoga skijaša, pa se treba zato često mijenjati s njime. Ako se može bez dasaka laganije i brže u vis napredovati (na zaleđenim putevima, otvrdnulim strmim rubovima i sl.) ne treba imati sportskih zapreka, pa onda: skije dolje! Imade različitih načina, kako se skije nose. Dobri su svi, kod kojih se ne može gubiti u usponu. Mnogostruko je i povezivanje i pričvršćivanje njihovo na uprtnjaču. Pazi kod toga, da ne izgubiš koji dio od vezova! Ako trebaju ruke za penjanje, tada se moraju skije pričvrstiti na uprtnjaču, a za uspinjanje valja se naravno držati bila, bokova i grebena, koji su najbolji, jer su često

u zavjetrini i sigurniji za hodanje. Pripaziti na držanje tijela! Ako se skije ne moraju uzeti sa sobom na koji teški vrh, već se negdje pohranjuju, onda se mora paziti, da to ne uslijedi prerano. Često slijedi nakon tvrdkog snijega ili očišćenog bila duboki prašni snijeg, pa će nam taj uspon onda odnijeti mnogo vremena i snage. U ostalom skije se moraju dobro pohraniti, da nam ne može koji udarac vjetrova i poskliznuće snijega pokvariti zadovoljstvo spuštanja. Tehnika v o s k o v a je blago i naročiti kapital i mora se točno vršiti. U cijelosti čini dobro skijaš u visokim planinama onda, ako se previše se zaneše na »šmiranje«.

Spuštanje. Spuštati se mora samo tako brzo, da se može svakako izbjeći teškom padu i zadržati se sigurno pred neočekivanim zaprekama (raspukline, stepenice, kamenje). Divlje okomito spuštanje mora se izostaviti na ledenjacima i nepreglednim krajevima, kao i kod zamagljenog vremena. Način vožnje zavisi o dobrom znanju. Cijela tajna leži u pomicanju tijela (od običnog pluznog zavoja do najbržeg tempa). Tu se može govoriti samo o izvanrednosti alpskog skijanja. Peter Schintlmeister spominje u svojem izvještaju o strmom spuštanju u skupini Glockner, da su on i njegovi drugovi u sjev. strani Hochtenna pričvrstili dereze na uprtnjaču sa zubima prema vani, da ih u slučaju pada na leđa mogu one zadržati. Taj se je način sačuvao. On nadalje piše o posljednjim mogućnostima skijanja: »Gdje leži granica, teško se može reći, možda kod 80 stupnjeva, a možda još više«.

Pomaganje štapovima i cepinom treba u alpskim krajevima veoma često. Ako je pomaganje štapovima također na slobodnim obroncima kod dobrog snijega pomaganje utrošene snage, onda je ono kod ledenih pukotina, uskih grebena, na zamrznutim strmim obroncima ili pećinastim žljebovima potpuna razumljivost. Kod vožnje s teškim teretom načini se stanka s lagano utisnutim štapovima. Katkada smo u visinama prinuđeni provesti se prugom, koja se može još i više nazvati od skijališta. Tu vrijedi: Bolje je prije si pomoći štapom, nego odletjeti preko kakvog kamena ili bespo-

moćno pasti u ponor. Skoro je uvijek dosta jedan štap, jer je s njime lakše baratati. Kod vrlo lošeg snijega (lomljenje tvrde kore tzv. Bruchharsch) olakšava jednostrano smješteni štap vožnju, no kod toga je teško samo brzo mijenjanje štapova. Tu se preporuča, nagnuti se uvijek na istu stranu. Kod pada se mora paziti, da se padne postrance, glavu zadržati gore i ne prebaciti se. Naročito na strmim obroncima nad kameno-stepeničastim krajem je to važno kao i brzo zaustavljanje.

Velika pažnja pripada spuštanju na skijama na užetu. Kod prijelaza zasniježenih, raspucanih ledenjaka s daskama mora važiti zapovijed: a) kod uspinjanja mora uže biti bezuvjetno pričvršćeno u razmaku od najmanje 10—15 m; b) kod spuštanja dvojice razmak mora biti barem 15 m, voziti lagano i biti spreman svakovremeno zaustaviti se.

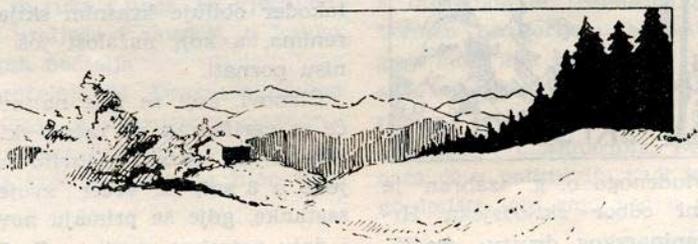
Mijenjanjem godišnjeg doba i nakon duljeg lijepog vremena postanu pukotine slobodne, ledenjaci teži, ali izgledom bezazleni za vožnju. Ako su dvojica jedan na drugog priučeni, onda nije težak spust s užetom. Potvrđeno je, da se mora prsna zamka dvostruko vezati, da se izbjegne bolnom zarezivanju. Zamka mora biti pričvršćena kao i kod penjanja po mogućnosti ispod pazuha, da očuva kod pada. Zadnji vozač (bolji skijaš) načini u ruci niz koluta od užeta. On regulira također i brzinu načina vožnje prvog vozača, na kojeg mora paziti, da ga može kod opasnosti odmah zaustaviti. Uže ne smije teći po snijegu, već mora biti uvijek napeto. Zaustavljanje vožnje, skokovi postrance i oštri zavoji povećavaju opasnost pada.

Savjetuje se, da se na zasniježenim, raspuknutim ledenjacima spušta bez oštih zavoja, lagano i sigurno. Obično su dvije vrste spu-

štanja: a) jedan iza drugoga po jednom traĝu, b) pričvršćen jedan iza drugog voziti istovremeno.

Vrsta b) imade prvenstvo. Mlitavo držanje zamke od užeta može biti opasno. Premalo će biti također paziti na točno držanje razmaka. Samo počivanje ne može biti na ledenjaku, jer se za to nalazi mnogo sigurnije mjesto na kakvom kamenom otočiću ili sličnom mjestu. Dvojica na užetu je najbolje; voze li se trojica, onda se traži razmjerno više vještine i uvježbanosti. Srednji vozač ne povezuje se čvrsto sprijeda na užetu, već naveže čvrstu zamku straga ispod pazuha, a s prednjim se povezuje pomoću karabinera. On imade tada prostora i manje neugodnih potega užetom, te izbjegava time pad.

V o ž n j a p o l e d e n j a c i m a. — Najbolji sastav — dvije dvojne grupe! Dobre a ne zastarjele knjige s opisivanjem ture i karte treba uzeti sa sobom. Slike (također i ljetne snimke, gdje se vidi tok raspuklina) i skice uspona čine velike usluge. Te su predradnje vrlo važne kao i razdioba uspona radi vremena, kakvoće snijega, te smjera spuštanja. Naročitu se pažnju mora obratiti na to, da spuštanje uslijedi po mogućnosti onom stranom, gdje je bolji snijeg. Nije to toliko radi zadovoljstva kod spuštanja, već poradi sigurnije vožnje, jer zapovijed sigurnosti mora stajati ispred užitka kod spuštanja. Raspukline po mogućnosti obači u desnom kutu. Na plitkim, bezazlenim ledenjacima (Schmiedingerkees, Obersulzbachkees) može se voziti bez užeta, ako se drži traĝova, po kojima smo se popeli. Držati skladnu brzinu, manje se ljuljati i ne zastajati! Zadnji vozač ima nositi uže i cepin. Dakako da opasnost pada nije potpuno isključena. Ako se cepin nosi u jednoj ruci, onda je važno, da se zamka dobro pričvrsti na ručni zglob, da se cepin ne izgubi kod pada. Često se mora kod popuštanja sniježnog mosta preko raspukline izbjegavati veći pad brzim nagibom tijela i vodoravno držanim rukama zajedno sa štapovima ili cepinom. Kod prijelaza natkrivenog mosta treba podijeliti težinu s jednom nogom naprijed (osiguranje)! Prijete li lavine, tada je korisno poslužiti se užetom, osim ako se radi o kratkom mjestu (prelaz žlijeba) s mogućnostima osiguranja. Konačno se još jedamput naglašuje, da u visoke planine uvijek spada planinar i alpinista — a ne skijaš športaš, kojem je tamo veoma teško.

DRUŠTVENE VIJESTI

POGLAVNIKOVA ODREDBA

»Narodne Novine« donijele su ovu Poglavnikovu odredbu:

Odredbom Poglavnika Nezavisne Države Hrvatske od 4. studenoga 1941. O-broj 3239-1941., a na prijedlog ministra udruže, imenovan je ustaša

Miško Zebić, povjerenik za cjelokupni šport i planinarstvo iz Zagreba, državnim vođom tjelesnog odgoja i športa i pročelnikom odjela tjelesnog odgoja i športa kod ministarstva udruže, u III. položajnoj grupi, I. stepena.

PROMJENE U UPRAVI H. P. D-a

Povjerenik za cjelokupni šport i planinarstvo g. Miško Zebić imenovan je nove upravne odbore u društvima H. P. D-a kako slijedi:

1. Daruvar: Povjerenik: Antun Brajdić uz iste već prije imenovane savjetodavajuće članove odbora.

2. Drniš: Povjerenik: Andrija Sabalić, trgovac, a članovi: Tomo Pelicarić, Stipo Skelin, Marko Jukica, Dr. Ivo Jelavić, Dr. fra Petar Berković i Tomislav Franić.

3. Jastrebarsko: Povjerenik: Dr. Radoslav Rade, članovi: Ante Lipovac, Emil Prste, Milan Zemljić, Ivan Plasaj, Ivica Kos, Brano Majhofer.

4. Petrovaradin: Povjerenik: Dr. Stjepan Vladarski, liječnik, članovi: Josip Tončić, Stanko Preprek, Dragutin Šarić, Rikard Hartig, Tibor Spiller, Vladimir Škreblin.

Dne 14. studenoga o. g. izabran je novi upravni odbor ski-odsjeka Hrvatskog planinarskog društva središ-

njice u Zagrebu, u koji su ušli slijedeći članovi:

Pročelnik: Grubanović Josip. Zamjenik pročelnika: Pužar Dragutin. — Tajnik: Stros Mayer Željko. — Blagajnik: Belačić Dragutin. — Oružar: Penko Boris. — Odbornici: Živičnjak Božidar i Saško Franjo.

Novi odbor ski-odsjeka stavio si je u dužnost, da vršeci promičbu za upoznavanje skijaških terena još više obnaroduje taj idealni bijeli šport među širim slojevima naroda i da na taj način dobije još više novih članova.

Danas su mnogi ljudi uvidjeli ljepotu i korist tog idealnog športa, pa se stoga skijaški šport i kod nas sve više razvija i dobiva sve više oduševljenih pristaša.

Kada bijeli plašt snijega pokrije vrhunce naših romantičnih planina, tada one upravo vrve od veselih skijaša i skijašica. Ski-odsjek će održavati skupne izlete u naše planine, jer smo ove godine zbog ratnih prilika upućeni samo na bližu okolicu, koja također obiluje krasnim skijaškim terenima, a koji nažalost još mnogima nisu poznati.

Članovi, koji se žele natjecati, moći će se verificirati na račun ski-odsjeka. Ski-odsjek održaje redovito svake srijede u 8 sati na večer svoje članske sastanke, gdje se primaju novi članovi i daju potrebne upute. D. Pužar

Nakon malog odmora članova s izleta u Hercegovinu kao i s ostalih izleta odpočeo je odsjek intenzivnijim vježbama i radom. Svakog ponedjeljka i četvrtka možemo vidjeti na okupu cijeli odbor, a i članove izleta, kako izvještavaju o svojim doživljajima u Hercegovini te o učinjenim usponima, pregledavaju se slike u bojama, izabiru, kritiziraju i ocjenjuju pojedine snimke. A da li se što piše? O tom ne treba ni govoriti. Naš tajnik je izdao kupone za strojopis, koliko će tko pisati, da se ne bi stroj zloupotrijebio, već samo za članke u Hrvatski Planinar i za izvještaje. No moram spomenuti, da je to sve velika pohvala našem tajniku Bumbi, koji neumorno s petokrakom tjera na rad, kao što su u XIII. i XIV. vijeku tjerala vlastela svoje robove. Pisarska i fotografska atmosfera traje.

Dobili smo »Deutsche Alpenzeitung«. Piše u tom listu i o hrvatskim planinama i o našem planinarskom životu. Tko je to pisao? Vidi, opet naš Bumba! Zbilja, vrijedan čovjek i promicatelj hrvatskog planinarstva.

Da kažem nešto o našim mladićima početnicima. Polaze na Okić, marljivo vježbaju, no našli su neku stvarcu, koju nazivaju divljim smjerom. Kada pođu na Okić, onda zabijaju po par klinova dalje, kao da će načiniti neku uspinjaču ili nešto slično. Ali vele, da imaju još dosta klinova za zabijanje i vježbanje u nekoj gladkoj stijeni bez oprimaka za ruke i noge. Pa vjerujem, da će do proljeća i završiti, u koliko bude lijepih nedjelja.

Drug pročelnik M. Dragman održao je predavanje u društvenim prostorijama »O fotografiranju u visokim gorama«, na koje se odazvao lijep broj slušatelja.

Članstvo se pripravlja na zimske izlete preko božićnih praznika, no još je ostalo otvoreno pitanje, kuda će.

Odsjek će održati nekoliko predavanja u društvenim prostorijama. što će javljati preko dnevnih novina, no ipak se pozivaju svi članovi i prijatelji, da budu svakog četvrtka na okupu u društvenim prostorijama.

Ujedno odsjek čestita svima, koji su zapriječeni doći osobno, Sretan Božić i Sretnu Novu Godinu.

LETIMIČNI PREGLED RADA HPD U KREŠEVU (BIVŠA »BITOVNJA«)

S osnutkom samostalne Nezavisne Države Hrvatske nastale su nove prilike i u našem planinarstvu i mi ćemo se ovdje osvrnuti na društveni rad kreševskih planinara u novim prilikama.

Za nas je svakako najaktuelnije pitanje gradnje Društvenog doma u Kreševu.

Koncem mjeseca studenog lanijske godine dom je već bio pod krovom. Već u ožujku ove godine nastavili smo s dovozom materijala, no prisiljeni prilikama morali smo radove obustaviti, i tek 15. srpnja smo nastavili s gradnjom. Dne 6. rujna dom je potpuno dovršen i sad čeka jedino na namještaj i na zakupnika. Financijska strana je potpuno i savršeno riješena, jer bivša »Bitovnja« će posjedovati objekt od preko pola milijuna kuna vrijednosti, a ne će biti dužna niti jedne banice.

Naš dom predstavlja najmoderniju građevnu tekovinu. Nad širokim podrumom je kuhinja, koja komunicira s buffetom te restauracijom i društvenom prostorijom. U prvom i drugom katu ima 12 soba, a skoro su sve sobe opskrbljene tekućom vodom. Kupatnica u prvom katu će također dobro doći i planinarima. Do 35 planinara će u potkrovlju naći jeftino skupo ležište, što smo već u planu pred-

vidjeli. Krasni moderni društveni razglas-aparat već čeka da otpočne sa svojim radom u društvenoj prostoriji, otkle će se dnevno vršiti emisije na društveno kupalište.

A sad, da se osvrnemo na neopravdanu primjedbu, koja je čak pala na sjednici HPD-a: »Bivša »Bitovnja« gradi hotel a ne planinarsku kuću, a to ne spada u djelokrug njezina planinarskog poslovanja«.

Onaj, koji je ovu primjedbu izrekao, očito nije upućen u naš društveni rad. Naš rad je svestran, a bit će još i svestraniji. Za sve se danas hoće novaca, a društvo može uspješno raditi tek onda, kad bude imalo svoje stalne prihode, koje mu mogu osigurati samo rentabilni no ipak planinarski objekti. Neka se dotični planinar ništa ne iznenadi, ako mu kažemo, da je bivša »Bitovnja« još dosta daleko od gradnje planinarskih kuća, ali kad se bivša »Bitovnja« prihvati posla, sve će kreševske planine biti iskićene kućama., a sad se tek na taj posao spremamo.

Još lanjske godine je b. »Bitovnja« izgradila najprije ljetno pa onda zimsko kupalište s troškom od 130.000.— Kn. Frekvencija je bila iznad svakog očekivanja. Kapacitet kupališta je bio premalen, da udovolji broju ljetošnjih kupaca, iako uslijed općih prilika iz Sarajeva nije bilo ni žive duše. A šta bi bilo, da su prilike normalizirane? Zato smo odlučili, da kupalište proširimo. Bit će izgrađena nova zgrada s punih 14 metara fronte, a u njoj će biti smješteno novih 5 kada i posebna soba za odmaranje. Radovi su već počeli, a koncem listopada kuća mora biti gotova.

Poznata je stvar, da je Kreševo rudarsko mjesto. Međutim, osim starih, zatrpanih jama i novo-osnovane Rudarske Uprave nigdje toj činjenici nema vidljivog znaka. Zato je b. »Bitovnja« odlučila osnovati zbirku ruda, koju će i planinari sigurno rado pogledati. Već posjedujemo 240 raznih

primjeraka ruda iz Kreševa i okolice, samorodnih i u kombinaciji. Zbirka će biti provizorno smještena u jednoj sobi u našem domu, a kasnije će biti za nju izgrađena posebna kuća.

Osnovana je omladinska: a) foto-grafska i b) šahovska sekcija. Pametna je i nama poznata ona narodna poslovice: »Na mladosti stoji svijet«. No b. »Bitovnji« je poznato još nešto. Poznate su joj riječi bivšeg i uvaženog predsjednika dra Cividinija, koji je napuštajući svoj predsjednički položaj uputio nekoliko lijepih riječi baš omladini. B. »Bitovnja« je danas konkretno dokazala, da je zapamtila i k srcu primila njegove riječi, te obećaje dru Cividiniju, da će njegove riječi biti svijetlim putokazom u daljnjem radu ove sekcije. Mjesec dana nakon osnutka iste 26 mladih članova i članica, pod vodstvom pročelnika Frane Miloševića, našeg neumornog radnika u društvu, okupilo se je u ovoj sekciji. Društvo im je odmah stavilo na raspolaganje 3 krasna foto-aparata, s kojima se amaterska mladež vježba i zabavlja. Njihove amaterske fotografije će biti izložene u društvenoj prostoriji, a najbolje slike će biti nagrađene i otisnute u javnoj štampi. Pročelniku sekcije stavljena je na raspolaganje potrebna svota za osnivanje i vođenje sekcije.

B. »Bitovnja« nije zaboravila ni na »Igru nad igrama« a to je šah. Omladina je izjavila, da se želi uputiti u ovu igru i b. »Bitovnja« već posjeduje dva krasna šaha, od kojih je jedan kupljen a drugi darovan.

Obnovljeno je svetište i spomenšpilja Dra Gracića i Dra Nikolića u Kreševu. Ima dosta pripadnika medicinskog svijeta, kojima nije poznato, koje su bili prvi liječnici, koje je imao Hrvatski narod u Bosni. Bili su to Dr Gracić i Dr Nikolić — franjevci iz Kreševa, koji su zajedno studirali i promovirali u Padovi.

Poznato je, da je tokom 18. stoljeća pet puta harala kuga po Bosni. Kroz cijelo vrijeme svog liječničkog djelovanja ova dva muža su stekli neizmjerne zasluge za cijelu Bosnu. »Pod špiljom« su primali pacijente, te upućivali pučanstvo, kako da se preventivno čuva od kužne zaraze. Nakon liječenja bila su predavanja, nakon predavanja molitve, a sve pod špiljom, gdje su prisustvovali i muslimani i pravoslavni čak iz istočne Bosne. Tako je ova kreševska špilja postala svetištem poznatim po cijeloj Bosni. Gracić se je bavio specijalno liječenjem kuge, a napisao je stručnu knjigu: »Pathologia i therapia kuge«. Njegove su one medicinske riječi pune dubokog značenja: *Contra vim mortis — non est herba in hortis. I sam je obolio od kuge. Promatrao je simptome kuge na sebi i kad je ozdravio, izrazio ih je u pjesmi, koja počinje ovako: Sol erat in Leone, Luna senex in Ariete, Cum percussus fulmine, Manu salvae Deae, Timor occupabat me potis. Et aegrotare coepi, cum vomitudinis, Ac profluvio ventris...*

I Nikolić, kako se vidi iz njegovih medicinskih spisa, bio je svestrano naobražen čovjek. Osim što se je specijalno bavio liječenjem kuge, vodio je veoma uspješno borbu protiv ugriza otrovnih zmija.

Ova dva Kreševljaka su nesumnjivo zaslužna za Kreševo i zato je b. »Bitovnja« odlučila, da obnovi ovo domaće svetište u spomen naših mrtvih velikana. Već je stavljen na raspolaganje kredit od 40.000 Kn. i b. »Bitovnja« će se pokušati odužiti slavnoj uspomeni ovih velikih muževa, koji su širili slavu hrvatskoga naroda diljem cijeloga svijeta.

U zajednici sa »Hrv. Zenom« u Zagrebu osnovan je svojevremeno fond za gradnju dječjeg oporavilišta. Fond raste, a čekamo još na dovršenje glavne državne ceste, koja će kroz Kreševo proći, i prema financijskog snazi

fonda vjerojatno ćemo do godine moći pristupiti gradnji doma.

Eto to je letimični pregled našeg društvenog rada u novim prilikama, a mislimo, da je b. »Bitovnja« dobro shvatila riječi našeg Poglavnika: »Rad je prvi i najvažniji uvjet sreće i blagostanja svakog naroda«.

Mijo Jurić, savjetodavni član b. »Bitovnje«.

OKRUŽNICA BROJ 4.

Zagreb, 11. studenoga 1941.

svim Hrvatskim planinarskim društvima na teritoriju Nezavisne Države Hrvatske.

Otkad se mi hrvatski planinari udružismo u jedno veliko naše društvo, neprestano se među nama javlja veliki interes za pitanja: Kakav će biti društveni znak, članarinske markice kao i članske iskaznice. Mnogo je palo prijedloga, mnogo je podastrto projekata. Veliki dio članstva želi, da sve ostane kao i dosada, dok nekoji opet žele promjenu u svemu. Svakome se ne može ugoditi i svačijoj se želji ne može udovoljiti. Treba uvažiti želju većine, ali po mogućnosti i manjini u susret doći, jer svi su hrvatski planinari.

Zato, nakon što sam se posavjetovao s mnogim uvažanim hrvatskim planinarima u Zagrebu i izvan njega, i jer je skrajnje vrijeme (konac je godine pa trebaju nove iskaznice i markice — providene novim znakom), da se doneše u tome odluka,

naređujem:

1. Znak Hrvatskog planinarskog društva Nezavisne Države Hrvatske jest ovakav: Vrpca (potkova) okolo je crve-

na, okrajci s godinama: 1874—1941 su modre boje, a runolist je bijele boje; hrvatski grb je propisano sastavljen od crvenih i srebrenih četvorina. Veliki znak (kao što je ova slika) nosi se prigodom društvenih izleta i nastupa, a mali inače u zapučku kaputa.

2. **Markice** o uplati članarine su ovakove: Prva je za odrasle članove, a druga za omladinu. Obje u svijetlo-crvenoj boji.

1942

OMLADINA
1942

3. **Članske iskaznice** bit će iste kao što su posljednje, koje je izdala bivša Središnjica H. P. D., u kojima su rubrike i za odsjeke (sekcije), samo će na prvome listu biti štampano: Hrvatsko planinarsko društvo«, a ispod toga prazan prostor, u kojem će svako društvo moći udariti štampilju svoga mjesta, na pr. Karlovac.

Znakove, markice i iskaznice dat ćemo ovdje izraditi, pa će ih svako društvo od nas nabaviti na način, kako je to već u prijašnjim okružnicama navedeno. Nitko ne smije (t. j. ni jedno H. P. D. zasebno), da si ih sam daje praviti.

4. Sve društvene štampilje imaju od 1. I. 1942. (najkasnije!) u sredini nositi novi znak i natpis, a isto tako i društveni papiri, kuverte i slično. Pošto to sve mora da bude jednako, isto ispravno, to će se i ovo sve ovdje izrađivati, pa se pozivaju bratska H. P. D-a, da ih od nas naruče. Cijena će se javiti, kad se ustanovi s izrađivačem.

5. U posljednjoj 3. okružnici podkrala se na drugoj strani, u redku 8—11, pogreška u tekstu, dotično stilizaciji. Ovi se redci proglašuju nevažecima i ništetnima, ispravljaju se i imaju glasi ovako: »Eventualne doprinose za

pojedine sekcije kao i raspolaganje istima određuje i odobrava po prijedlogu same sekcije upravni odbor H. P. D. U slučaju razlaza sekcije odnosna imovina prelazi područnom H. P. D., koje onda tom imovinom može raspolagati u druge svoje svrhe.«

6. Na upit nekih bratskih H. P. D. o granici članstva omladinske sekcije odgovaram: Članom omladinske sekcije može se biti do 21. godine. Ovih je dana izašla odredba, da i članstvo Ustaške mladeži traje do 21. godine, pa prema tomu se i naše članstvo omladinske sekcije ravna i određuje.

7. Imamo još mnogo na skladištu albuma »Hrvatske Planine«, koje je H. P. D. izdalo o 60-godišnjici svoga bitka (1935.). U svakome ima 36 krasnih slika najljepših krajeva. Uvezani su u vrlo ukusne platnene korice (crvene, modre ili zelene po volji) sa zlatnim slovima i svilenom vrpcom. Cijena je po komadu 40 kuna. Ovakav je album najljepši dar o imendanu, rođendanu, Božiću i inim zgodama. Krasan je ures svačijeg salona, a ne bi smjelo biti hrvatskog planinara, koji ga ne bi posjedovao, njime se dičio, njime svoj salon uresio i svakome ga preporučio. Širimo svoje! Dičimo se svojim! Preporuča se braći planinarima i sestrama planinkama, da ga odavde naruče. Bit će to od koristi i H. P. D-u i samome sebi.

8. Naša je promičba još uvijek pre-slaba i premala. Propagirajte planinstvo svakom zgodom, širite njegove ideje, pozivajte neplaninare a simpatizere na sve svoje priredbe, predavanja, izlete. Razlažite im, kako će i našom malenom članarinom podupirati ideju skroz na skroz dobru, korisnu, kulturnu i nada sve hrvatsku. Prikupljajte članove!

Za Dom Spreman!

Povjerenik

Hrvatskog Planinarskog Društva
Nezavisne Države Hrvatske

VI. Stahuljak v. r.

SLIKE

- Broj 1. Štambuk S.: Motiv s Vlašić-planine. — Oliva A.: Orjen (1895 m.) — Detalj iz okolice Orjena. — Boka Kotorska. — Zid terase u Subri. — Pustaj J.: Stražica (1808 m) na Vranici. — Motiv s Ločika (2107). — Nalazište rhododendrona pod Krstacem na Vranici. — † Ljuben Genčev. — Dom Bitovnje u Kreševu. — Prilog: Dilber B.: Prenj iz doline Bijele.
- Broj 2. Milan Blažeković, Suljo Suljagić, Josip Trojer, Đuro Telar, Jure Filipović, Lavoslav Steiner, Stanko Štambuk. — Planinarske kuće: Hrasnički stan, Stini do, Dom na Trebeviću, Devečani, Kraljičina Voda, Svatovac, Tajan, Jablan — dolovi. — Prilog: Planinar, kuća na Prokoškom jezeru.
- Broj 3. Pobjednici natječaja 30. I. 1933. u Samoboru. Sudnik I.: Livade u Anindolu, Šoštarićeva livada. — Z. V.: Rilski manastir, Dvorište Rilskog manastira, Reljina kula, Crkva Rilskog manastira. — Prilog: Topić: Šumoviti Kreševski kraj.
- Broj 4. Simonović R.: Munika. — Fukarek P.: Munika, Munika na Visočici, na Prenju, u Tisovici, u Drijenču na Plasi. — Dopuđa M.: Munika na Malom Sljemenu. — Horvat L.: Cincar, Sklonište pod Cincarom. — Prilog: Dilber B.: Iz Julijskih Alpa.
- Broj 5—6 Čurčić V.: Neretva, Vrelo Bosne, Stjepan-grad, Boračko Jezero. — Brezovečki: Uspon na Anić-kuk, Penjanje na Anić-kuk, Okno u stijeni. — Sigmund J.: Pogled na Vel. Čvrscopicu, Jelenak, Ploče, Južni dio velikočvrscopicog grebena. — Prilozi: Slap Kravice, Neretva kod Konjica.
- Broj 7—8. Dragman M.: Uspon na Klek, Klek. — Brezovečki S.: U izbočini stropa. — Griesbach: Pag, Pogled na Paški zaliv. — Prokoško Jezero. — Belošević M.: Maljovica (tri slike). — Slike pećinskih životinja od V. Čurčića. — Bronić Č.: Krka — Manojlovac, Visovac, Slapovi Čović, Široko. — Stipić Lj.: Na putu u Bitovnju, Pogled s Bitovnja na Prenj. — Prilog: Otok i Samostan Visovac od Bosnića od Č. Bronića.
- Broj 9—10. Božinov: Pirin: El Tepe, Valjavica, Papaz; Melnik; Bansko; Detalj s ikonostasa u Banskom; Ikona. — Dilber B.: Borašnica s Jezerca. — Otiš. — Zelena Glava. — Tornjevi u Zelenoj Glavi. — Lupoglav. — Na grebenu Zelene Glave. — Pogled s planin. doma

na Koprivnici (Bugojno). — Planinar. dom na Koprivnici. — Š a š k o :
Čvrnsničke stijene. — Velika Čvrnsnica. — Gornji dio Merića Stijena.
— Gornji dio Merića Stijena (lijevi dio). — Prilog: Otiš i Zelena
Glava sa sjevera od ing. B. Dilbera.

Broj 11—12. Dilber B.: Mali Osobac, Osobac i Prijevor. — Kamena pi-
ramida. — Osobac u Sivadijama. — More škrapa. — Raguz Fr. d.r.
Vrh Maglića. — Prosječenica (Vratar). — Sastavci Tare i Pive u Dri-
nu. — Maglić s lokve Dermečište. — Trnovičko Jezero. — Volujak
Planina i Prosječenica. — Volujak. — Dragman M.: Merića Sti-
jena (crtež). — Ceraj Z.: Priječnica. — Ulaz u stijenu. — Odmor
u priječnici. — U punom radu. — Spuštanje. — Prilog: Između
neba i zemlje od Z. Ceraja.

Sretan Božić
i
Sretnu Novu Godinu 1942.

želi

UREDNIŠTVO

